

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

İbrahim BALCI

**MUŞ İLİ SPOR LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN DEMOGRAFİK
ÖZELLİKLERİNE GÖRE SALDIRGANLIK VE SOSYALLEŞME
DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUŞ-2023

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

İbrahim BALCI

**MUŞ İLİ SPOR LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN DEMOGRAFİK
ÖZELLİKLERİNE GÖRE SALDIRGANLIK VE SOSYALLEŞME
DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Muhammed Zahit KAHRAMAN

MUŞ-2023

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
TEŞEKKÜR.....	V
TABLolar DİZİNİ	VI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SPOR

1.1. SPORUN TANIMI.....	5
1.2. SPORUN TARİHSEL GELİŞİMİ	6
1.3. SPOR VE EĞİTİM	8
1.4. SPORUN KİŞİLİK ÜZERİNE ETKİLERİ	9

İKİNCİ BÖLÜM

SALDIRGANLIK

2.1. SALDIRGANLIĞIN TANIMI.....	12
2.2. SALDIRGANLIĞIN KAYNAĞI.....	14
2.3. SALDIRGANLIĞA SEBEP OLAN FAKTÖRLER.....	15
2.3.1. Kişilik.....	16
2.3.2. Aile.....	16
2.3.3. Kitle iletişim araçları.....	17
2.3.4. Zararlı Madde Kullanımı.....	17
2.3.5. Çevre	18
2.4. SALDIRGANLIĞIN TÜRLERİ.....	18
2.4.1. Araçsal Saldırganlık	19
2.4.2. Düşmanlığı İçinde Barındıran Saldırganlık	19
2.4.3. Atılğanlık	20
2.5. SALDIRGANLIK VE SPOR	20

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ERGENLİK VE SOSYALLEŞME

3.1. SOSYALLEŞME.....	22
3.2. SOSYALLEŞME KURAMLARI	24

3.2.1. Psikanalitik Kuram.....	25
3.2.2. Kültürleştirme Kuramı	25
3.3. SOSYALLEŞMEDE ETKİLİ KURUMLAR.....	26
3.3.1. Aile.....	26
3.3.2. Eğitim (Okul)	28
3.3.3. Arkadaş Grupları.....	29
3.3.4. Sosyalleşme ve Spor	29
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
GEREÇ VE YÖNTEM	
4.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	31
4.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ.....	31
4.3. VERİLERİN TOPLANMASI.....	32
4.4. ARAŞTIRMADA VERİ TOPLAMA ARAÇLAR.....	32
4.5. ARAŞTIRMADA ANALİZİ YÖNTEMİ.....	33
BEŞİNCİ BÖLÜM	
BULGULAR VE YORUMLAR	
5.1. BULGULAR VE YORUMLAR	34
5.2. TARTIŞMA	42
SONUÇ.....	47
KAYNAKÇA	49
EKLER.....	55

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUŞ İLİ SPOR LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE GÖRE SALDIRGANLIK VE SOSYALLEŞME DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

İbrahim BALCI

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Muhammed Zahit KAHRAMAN

2023, 68 sayfa

Bu araştırmada spor lisesi öğrencilerin demografik özelliklerine göre saldırganlık ve sosyalleşme düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini, Muş ili spor lisesi öğrencileri oluştururken örneklemini ise araştırmaya gönüllü olarak katılan 110 erkek ve 90 kadın olmak üzere toplam 200 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından oluşturulan 7 sorudan oluşan demografik bilgiler formu, Madran (2013) tarafından Türkçeye uyarlanan Buss-Perry saldırganlık ölçeği ve Şahan'ın (2007) sosyalleşme boyutu envanteri kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS paket programı kullanılmıştır. Normal dağılım gösteren verilere parametrik testlerden bağımsız örneklem t-testi, tek yönlü varyans analizi (Anova) ve grup içi farklar için post-hoc (LDS) testi uygulanmıştır. Araştırma bulgularına göre aile gelir durumu değişkeninde fiziksel saldırganlık ve öfke alt boyutları ile saldırganlık toplam puanlarında, lisanslı spor yapma değişkeninde fiziksel saldırganlık alt boyutunda ve spor geçmişi değişkeninde öfke alt boyutunda gruplar arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). Sosyalleşme düzeyinde ise cinsiyet ve aile gelir durumu değişkenlerinde gruplar arasında anlamlı bir fark belirlenmiştir ($p<0,05$). Sonuç olarak spor lisesi öğrencilerinin saldırganlık ve sosyalleşme düzeylerinin bazı demografik özelliklere göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Lise Öğrencileri, Saldırganlık, Sosyalleşme.

ABSTRACT
MASTER'S THESIS
INVESTIGATION OF AGGRESSION AND SOCIALIZATION LEVELS OF
MUŞ PROVINCE SPORTS HIGH SCHOOL STUDENTS ACCORDING TO
DEMOGRAPHIC CHARACTERISTICS

İbrahim BALCI

Advisor: Assoc. Prof. Muhammed Zahit KAHRAMAN

2023, Page: 68

This research aimed to examine the aggression and socialization levels of sports high school students according to their demographic characteristics. A general survey design, one of the quantitative research methods, was used in the research. The population of the research consists of sports high school students in Muş province, while the sample consists of a total of 200 students, 110 males and 90 females, who participated in the research voluntarily. In the study, a demographic information form consisting of 7 questions created by the researcher, the Buss-Perry aggression scale adapted to Turkish by Madran (2013) and Şahan's (2007) socialization dimension inventory were used as data collection tools. SPSS package program was used to analyze the data. Parametric tests such as independent sample t-test, one-way analysis of variance (ANOVA) and post-hoc (LDS) test for intra-group differences were applied to normally distributed data. According to research findings family income status in variable physical aggression and anger subscales sizes with aggression in total points, licensed sport to do in variable physical aggression subscales in size and sports history in variable anger subscales in size groups between significant a difference has been detected ($p<0.05$). At the level of socialization, a significant difference was determined between the groups in gender and family income variables ($p<0.05$). As a result, it was determined that the aggression and socialization levels of sports high school students differ according to some demographic characteristics.

Key Words: High School Students, Aggression, Socialization.

TEŐEKKÖR

Bu araştırmanın gerçekleŐtirilmesinde kıymetli bilgilerini bana aktaran, her zaman bana yol gÖsteren ve destekleyen değerli danıŐman hocam Doç. Dr. Muhammed Zahit KAHRAMAN'a Őükranlarımı sunuyorum. hayatımın her anında benimle olan ve bu çalışmanın sağlanmasında beni destekleyen eŐime, aileme, arkadaŐlarıma ve üniversite hocalarıma teŐekkÖr ederim.

Muş-2023

İbrahim BALCI

TABOLAR DİZİNİ

Tablo 5.1. Spor Lisesi Öğrencilerinin Demografik Değişkenleri Ve Yanıtları	34
Tablo 5.2. Saldırganlık Ve Sosyalleşme Verilerinin Çarpıklık Ve Basıklık Değerler....	35
Tablo 5.3. Spor Lisesi Öğrencilerinin Yaşa İlişkin Sonuçları	36
Tablo 5.4. Spor Lisesi Öğrencilerinin Cinsiyete İlişkin Sonuçları	37
Tablo 5.5. Spor Lisesi Öğrencilerinin Spor Türüne İlişkin Sonuçları	37
Tablo 5.6. Spor Lisesi Öğrencilerinin Sınıf Kademesine İlişkin Sonuçları.....	38
Tablo 5.7. Spor Lisesi Öğrencilerinin Aile Gelirine İlişkin Sonuçları	39
Tablo 5.8. Spor Lisesi Öğrencilerinin Lisanslı Veya Lisanssız Spor Yapma Durumuna İlişkin Sonuçları	40
Tablo 5.9. Spor Lisesi Öğrencilerinin Spor Geçmişine İlişkin Sonuçları.....	41

GİRİŞ

Spor; sosyal birlikteliğin oluşmasına ve artmasına katkıda bulunan, kişilerin ve birbirlerinden ayrı kültürlerin tanışıp kaynaşmasına yardımcı olan ve aralarında din, dil, mezhep, ırk, statü gibi hiçbir ayırım yapmadan bir araya gelmelerini sağlayan, her kişiye eşit mesafede bulunan en önemli unsurlardan biridir. Spor; kişilerin psikolojik veya zihinsel sağlığına katkıda bulunmada, benliğin oluşmasında ve kişiye has olan özelliklerin gelişim sürecine ayrıca katkı sağlayan, bireyin bilgi ve becerilerini artırarak, çevresine adapte olmasını kolaylaştıran bir olgudur (Keskin, 2015).

İnsan hayatını sağlıklı olarak devam ettirebilmesi için spor önemli unsurlardandır. Spor insanın fiziki açıdan gelişmesine olumlu katkı sağlamasının yanında ruh sağlığını da olumlu yönde destekler. Aynı zamanda sporun kişinin bedeninde toplanan negatif enerjiyi bertaraf etme ve yine benzer şekilde bu negatif enerjinin getirdiği olumsuz davranışların önlenmesine büyük katkıları olduğu söylenmektedir (Şenyüzlü, 2013).

Yaşı, cinsiyeti, ekonomik durumu, dini, yaşadığı çevre, fiziksel ve ruhsal sağlıklarına bakılmaksızın sportif etkinliklerde bulunmak çevreye bakılmaksızın herkesin en doğal haklarıdır. Spor insanların aktif bir toplumsal çevreye katılmasına katkıda bulunan bir etkinlik olmasından dolayı insanların sosyalleşmesine de katkı sağlar bir insanın kendini toplumdan izole ederek tek başına bir hayat yaşaması zordur hatta imkânsızdır. İnsanların birbirleriyle etkileşimi daha sağlıklı ve verimli bir hayat yaşamasına yardımcı olur. Kişi nasıl yaşaması gerektiğini başkalarıyla kurduğu ilişkiler sonucunda öğrenir (Durmuş, 2015).

Evet, saldırganlık, bir kişinin başka bir kişiyi zarara uğratmak veya acı çektirmek amacıyla yapılan sözlü veya fiziksel davranışların bir türüdür. Saldırgan davranışlar, genellikle olumsuz sonuçlara yol açar ve toplumda hoş görülen bir davranış biçimi değildir. Spor, fiziksel aktivite ve rekabetle ilişkilendirilse de, sağlıklı bir şekilde rekabet edilmesi ve saygılı bir şekilde davranılması önemlidir.

Sporcular arasındaki rekabet, fair play (adaletli oyun) kuralları çerçevesinde yapılmalıdır. Fair play, sporcuların karşı tarafı zarar vermek yerine kendi yeteneklerini en üst düzeye çıkarmalarını ve rakiplerine saygılı davranmalarını teşvik eder. Saldırgan davranışlar, sporda olmamalıdır çünkü hem rakiplere hem de spora zarar verir.

Yapılan alışmalar sosyal sorumluk duygusundan mahrum kişilerin çevresiyle sürekli bir gerilim içinde olması kurallara uymak konusunda sıkıntı yaşaması ve tüm bu sorunların sebep olduğu derin bir yalnızlık hissinin sonucunda içine kapanıp, toplumdan soyutlanarak kendini dışlanmış olarak algılaması, kendini bir türlü ifade edememesi gibi hal ve hareket bozukluklarının kişinin sosyalleşmemesi durumundan kaynaklandığını söylemektedir (şahan, 2007). İşte bu anlamda spor bu gibi davranış bozukluklarının giderilmesi hayati bir role sahip olabilmektedir.

Araştırmanın nemi

Saldırđanlık ve sosyalleşme üzerine birçok araştırma yapılmasına rağmen iki boyutun birlikte ele alındığı sadece birkaç çalışmaya rastlanılmıştır. Bireylerin sosyalleşmesi ve saldırgan davranışlar sergilememesi için araştırmalar yapılmıştır. Yapılan araştırmalarda Sporun gençler üzerinde sosyalleşme ve saldırganlık düzeylerine olumlu yönde etki etmesi ve hangi alanlara etki ettiğinin bulunabilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca sportif faaliyetlere katılan bireyler ile yapmayanlar arasında saldırganlık ve sosyalleşme düzeylerinin incelenmesi de bu alanda örnek teşkil etmesinden, bu alanda çalışmalar yapacak olan diğer araştırmacılara yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Muş ilinde farklı kültürlere, ırklara, dillere ve dinlere sahip insanların barış içinde bir arada yaşaması, çok kültürlü bir toplumun nasıl işleyebileceği konusunda önemli bir örnektir. Muş ilindeki çok kültürlü toplumun barış içinde bir arada yaşaması, bilim dünyası için önemli bir konu olabilir. Bu tür çalışmalar, çok kültürlülük, barış, toplumsal uyum ve insan hakları gibi önemli konularda daha fazla anlayış geliştirmemize yardımcı olabilir ve diğer bölgelerde benzer sorunlarla başa çıkmak isteyen toplumlara rehberlik edebilir.

Bu çalışmanın saldırgan davranışların azaltılması, öğrencilerin daha iyi sosyalleşmesi, pozitif eğitim-ğretim ortamlarının oluşturulması ve daha fazla sevgi, saygı, hořėoru ve huzurun teşvik edilmesi açısından büyük bir öneme sahip olduğu düşünülmektedir. Bunun yanında elde edilen araştırma bulgularının lise öğrencilerine, ğrenci ailelerine ve okul yöneticilerine ngrş sunacak olması da araştırmayı önemli kılmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Muş ili spor lisesi öğrencilerinin demografik özelliklerine göre saldırganlık ve sosyalleşme düzeylerinin araştırılmasıdır.

Araştırmanın Problem Cümlesi

Muş ili spor lisesi öğrencilerinin demografik özelliklerine göre saldırganlık ve sosyalleşme düzeyleri arasında bir fark var mıdır? sorusunun aydınlatılabilmesi için aşağıdaki alt problemlere cevap aranacaktır.

Spor lisesi öğrencilerinin yaş, cinsiyet, spor türü, sınıf kademesi, aile gelir durumu, lisanslı veya lisanssız spor yapma ve spor geçmişi gibi değişkenler açısından saldırganlık ve sosyalleşme düzeyleri arasında herhangi bir fark var mıdır?

Varsayımlar

1. Araştırmaya katılım gösteren talebelerin kişisel demografik bilgi formunu ve ölçeklerdeki anket sorularını okuyarak objektif bir şekilde cevapladıkları kabul edilmiştir.
2. Araştırmada verilerin toplanması için araçlarının araştırmacının ne amaç ile çalışmayı yaptığını gösterebilecek nitelikte olduğu varsayılmıştır.
3. Seçilen örneklem grubunun araştırmada istenilen evreni temsil edebilme özelliğine sahip olduğu temel varsayım olarak kabul edilmiştir.
4. Uygulanan istatistiksel yöntemlerin, değerlendirmelerin geçerli ve güvenilir olduğu varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

Yapılan araştırma,

1. 2022-2023 eğitim ve öğretim dönemi ile sınırlı tutulmuştur.
2. Muş ilindeki spor lisenden rastgele seçilmiş olan 200 öğrencinin görüşleri dikkate alınmıştır.
3. Muş spor lisesi öğrencileri ile sınırlıdır.
4. Anket tekniği uygulanarak yapılan alan çalışması ile sınırlı tutulmuştur.

5. Veri toplama araçlarından elde edilen verilerin analizi sonucunda ortaya konan araştırma bulguları ile sınırlanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SPOR

1.1. SPORUN TANIMI

Spor kavramı insanlığın başlangıcından beri var olan, yaşanan çağın koşullarına ve şartlarına göre tekrar biçimlenen bir süreçtir. Spor dilimize Fransızca kökenli desport sözcüğünden türemiş olan ve aynı anlama gelen sport sözcüğünden geçmiştir. Desport; “eğlence, bedensel ve zihinsel zevk anlamına gelir. Spor, evvelden beri belirli kaidelere göre insanların tek başına veya toplu olarak yaptıkları, çoklukla rekabete bağlı yarışma ve kusursuzluğa varmak için yaptıkları bedensel etkinliklerdir (Erdimez, 2016).

Sporun ortak pek çok yönü olmakla beraber, sınırları kesin hatlarla belirlenmiş, herkesin üzerinde ittifak ettiği bir spor kavramı veya tanımı olduğunu söylemek zordur. Zamandan zamana, kültürden kültüre, kişiden kişiye farklı spor anlayışları ve tanımları yapılmıştır.

Türk Dil Kurumu Sözlükleri Spor; “bedeni veya zihni geliştirmek amacıyla kişisel veya toplu olarak gerçekleştirilen, bazı kurallara göre uygulanan hareketlerin tümü” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2020).

İngiliz sözlüğünde ise Spor, belirlenmiş kurallara göre fiziksel çaba ve beceri gerektiren, zevk için veya iş olarak oynanan bir oyun, yarışma veya etkinlik olarak tanımlanmaktadır (Cambridge, 2020).

Spor, bireylerin hem psikolojik hem de fiziksel olarak sağlıklı bir hayat sürdürmelerine katkı sunmakla beraber, uyulması gereken ilkelerle birlikte ve müsabaka kuralları içerisinde mücadele etmek, üstün gelmek ve gerçek anlamda başarıya gücünü arttırmak ve ulaşmak istediği en üst limite ulaşması için yaptığı bütün çabalarıdır (Aracı, 1999). Spor, bireyin yalnız veya toplu bir biçimde yapılan beden eğitimi yanında mücadele yönü de olan oyun ve hareketleri ifade etmektedir. Spor fizik gücü arttırmayı amaç olarak gören, oyun veya mücadele anlayışıyla yapılan, her seviyedeki kişilerin yapabildiği fiziksel etkinliklerin tamamıdır (Bayram ve ark, 2019). Spor; bütün insanlığı ilgilendiren kültürün bir parçası, farklı soya, dine, dile sahip bireyleri bir araya getiren ve sosyalleştiren önemli bir kaynaşma aracıdır. Dünya barışına önemli katkılar sunan bir etkinlik olarak tanımlandığı gibi yaşadığımız bu dönemde sporu; bedensel ve ruhsal

sağlığı olumlu yönde desteklemek, sosyal ve manevi kazanımlar elde etmek gayesi ile sergilenen hareketler bütünüdür diyebiliriz (Erdimez, 2016).

Sporun çeşitli tanımları, sporun çok yönlü bir aktivite olduğunu ve farklı insanlar için farklı amaçlara hizmet edebildiğini vurgular. Yapılan tanımlardan yola çıkarak sporun çok yönlü ve çok amaçlı bir aktivite olduğunu, her bireyin kendi ihtiyaçlarına ve ilgi alanlarına göre sporu farklı şekillerde deneyimlediği vurgulanmıştır. Spor sağlıklı bir yaşam tarzını teşvik ederken aynı zamanda eğlenceli ve rekabetçi bir etkinlik olabileceğini ve sporun toplumun farklı kesimleri için değerli bir araç olduğunu göstermektedir.

1.2. SPORUN TARİHSEL GELİŞİMİ

Şuan anladığımız şekliyle sporun ilk ne zaman ve nasıl başladığını söylemek pek mümkün değildir. Ancak insanoğlunun sahip olduğu fiziki ve biyolojik özellikleri, içinde yaşadığı çevre, gerek günlük temel ihtiyaçlarını karşılamak, gerek kendini dış saldırılardan korumak için daima farklı hareketlilikler içinde olmasını zorunlu kılıyor. Yürümek, koşmak, zıplamak vb. fiziksel aktiviteler ilk insandan beri hayatın vazgeçilemez zorunlulukları olduğu yani insan olmanın vazgeçilemez özellikleridir. Bu açıdan bakılacak olursa ilk insandan beri sporun var olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz (Mandell, 1984). Spor tarihçileri eski çağ dönemlerinde de sportif faaliyetlerin var olduğunu dile getirmektedirler (Erdimez, 2016).

Çocukların sportif etkinliklerin bir parçası olan, kendi aralarında koşarak yarış yapmadığı veya güreş yapmadığı bir zamanı hayal etmek çok zordur. Aynı şekilde ister günlük hayatlarını sürdürmek için ister zevk aldıkları bir spor etkinliği şeklinde olsun avcılık ilk insandan beri yapılan bir etkinlik olmuştur. Eski uygarlıklarda avcılığın yaygın bir şekilde yapıldığını gösteren çok sayıda hem yazılı hem de görsel kanıtlar vardır. Avcılığı tasvir eden görseller dünyanın farklı bölgelerinde bulunan taşların ve mağara duvarlarında bulunmaktadır. Ayrıca edebi metinlerde de eskiden beri avcılığın yapıldığına dair yazılı deliller bulunmaktadır. (İmamoğlu ve Koca, 2018)

Arkeolojik kanıtlar avcılık, güreş, yürüme ve koşma gibi sportif faaliyetlerin yanı sıra bazı antik toplumlarda, top oyunları gibi farklı spor türlerinin olduğunu da göstermektedir. Bu top oyunları günümüzde anladığımız anlamıyla rekabetçi veya yarışmacı amaçlarla yapılmıyordu. Kimi toplumlarda sağlıklı bir hayat sürmek için bu

oyunları oynarken, kimi toplumlar da tıpkı Japon futbol oyunu Kemari gibi zevk amaçlı bu sporları yaparlardı. Topla oynama şeklinde yapılan bu sporların Çinlilerden Aztekler'e kadar farklı eski uygarlıklarda çok yaygın olduğunu gösteren deliller vardır (Erdimez, 2016).

Bütün bunlardan sonra şunu rahatlıkla söyleyebiliriz: Bugünkü sporun temellerinin oluşturan hareketlerin insanlığın var oluşuyla doğal olarak ortaya çıktığı, ilk insanların hayatlarını sürdürmek için vahşi yaşama yenilmemek için güçlü, hızlı ve dayanıklı olmaları gerekirdi. Vahşi doğayla girdikleri çetin mücadeleler sonucunda gerektiğinde saldırı gerektiğinde savunma yapma zorunluluğundan yumruk atmayı, koşmayı, tekme atmayı, itmeyi gibi hareketlerle dövüşmeyi öğrenmiş, nehir göl gibi yerlerde su üstünde durmak suyun karşı tarafına geçmek dışında beslenmeleri için de geyik, kuş ve balık gibi hayvanları avladıkları bilinmektedir. Bununla birlikte güreş, boks, yüzme ve avcılık sporlarının doğmasına neden olmuştur (Akıncı, 2007).

Medeniyet tarihinin ilerleyişiyle eş zamanlı şekilde spor da gelişme göstermiş, topluluklar değişik faaliyetlerini kendi kültürel değerlerine uygun biçimde ananeleştirerek kuşaktan kuşağa iletmislerdir. Hiçbir çaba sarf etmeden kendi başına ortaya çıkan ve spor olarak bilinen hareketler, zamanla değişerek şimdiki sporun temelini oluşturmasını sağlamıştır. Değişik medeniyetler içinde ortaya çıkan ve gelişen bu olgular zamanla yeryüzünde yayılarak herkesçe bilinir bir biçime gelerek toplumların iletişim kurmasında değerli vasıtalarından biri haline gelmiş ve belirli kurallar çerçevesinde günümüzdeki halini alarak aşağı yukarı herkes tarafından kabul görmüştür (Kurt ve ark., 2016).

Güncel manasıyla spor, 19. yüzyılın ikinci döneminde ortaya çıktığını söylemek yanlış olmaz. Günümüz futbolunun temellerinin atıldığı ve atletizm kulüplerinin kurulduğu ilk ülke olarak İngiltere'nin sporun kurumsallaşması ve evrenselleşmesine önemli katkılar sağladığını söyleyebiliriz. Spor için belirli kurallar yazıldı. Bu kurallara uyulması için ulusal ve uluslararası örgütler kuruldu. 1894 yılında İsviçre'de Uluslararası Olimpiyat Komitesi Kuruldu. 1904'te Uluslararası Futbol Federasyonu ve 1912'de yine Uluslararası Amatör Atletizm Federasyonu kuruldu. Uluslararası kurumların kurulması, modern olimpiyatların yapılmasıyla spor gençler arasında popülerlik kazandı ve spor hevesleri canlandı. 20.yüzyılda ise spor her bakımdan

geliştiği gibi Basketbol, Voleybol gibi yeni branşlar ortaya çıkıp bu branşlar geliştirilmeye çalışıldı. Spor kulüpleri yanı sıra spor okulları kuruldu. Günümüzde de sporun her alanıyla tamamen kurumsallaştığı, yaygınlaştığı ve kurallarının net bir şekilde belirlendiğini görüyoruz (Erdimez, 2016).

1.3. SPOR VE EĞİTİM

Tür Dil Kurumu Sözlüklerine bakıldığında eğitim sözcük manası ile çocuk ve gençlerin toplumsal varoluşta yer edinmeleri için lazım olan malumat, maharet ve anlayışlara sahip olmalarına, şahsiyetlerini geliştirmelerine, okul ortamında veyahut okul dışında, doğrudan veya dolaylı olarak yardım etme şeklinde ifade edilmektedir (TDK, 2020).

İnsanlık tarihinden başlayarak günümüze kadar olan tüm bilgi birikimlerinin nesillerden nesillere aktarıldığı bilinmektedir. Tüm bunlar ister planlı bir şekilde isterse plansız bir şekilde olsun bir eğitim süreci ile gerçekleşmiştir. Bundan dolayı insanoğlu dünyadaki varlığını eğitime borçludur. Her nesil bir önceki neslin bilgi ve tecrübelerini kullanarak hayatlarını devam ettirmiştir. Her zaman daha iyi bir yaşam sürdürmek için bu bilgi ve birikimlere yenilerini eklemişlerdir. Şunu söyleyebiliriz ki; eğitim süreci uzun yıllar belli bir program veya plandan habersiz ve gelişigüzel bir şekilde ilerlemiştir (Demirel ve Kaya, 2007).

Eğitim bireyin sürekli eğitilmesi gereken gelecekteki tutumlarına yöneliktir. Bu yüzden eğitimin hedefi bir bireyin eğitim sayesinde sergilemesi hedeflenen gelecekteki pozisyonunu açıklayan kurallardan biridir. Spora dair eğitim gayesi ise eğitim ve öğretimde sportif etkinliklerin neden manalı ve gerekli olduğunu ve spor yapan bireyin davranışlarında ne gibi farklılıklar görülebileceği sorusuna cevap vermektir (Yıldıran ve Yetim, 1996).

Eğitim insanların doğduğu andan ölümüne kadar devam eden bir süreçtir. Toplumun sosyal, kültürel ve inançlarına göre şekillenmesi için, insanların gelecekteki tutum ve davranışlarına yönelik gözle görülür bir şekilde değişim meydana getirme sürecidir. Şu var ki; toplum varsa eğitim vardır. Lakin toplumda eğitim varsa varlığını devam ettirebilir. Dikkat edilirse toplum ve eğitim bir bütündür. Toplum bir amaçtır ve eğitimde bu amaca ulaşmak için araçtır. Görüldüğu üzere eğitimin görevini ifa edebilmesi için kuşkusuz bir toplumsal zemin ve atmosfere ihtiyaç duyar. Bundan

dolayı toplumların var olma süreçlerinde kendine has değerlerle meydana getirdiği yapısı vardır. Bu yapıyı varılması gereken hedef olarak kabul ettiğimiz zaman, eğitim de bu hedefi gerçekleştirmek için en değerli vasıta olduğu anlaşılmaktadır. Yeniliklere açık gelişmeyi hedefleyen toplumlar öncelikli olarak eğitim kurumlarına müracaat etmektedirler. Böylelikle eğitimin dikkat çeken özelliği toplumsal yönüdür. Şu sebeple tüm toplumlarda eğitim, o toplumun temelden gelen özelliklerine bağlıdır. Eğitim toplumdan topluma büyük farklılıklar göstermiş olsa da varılmak istenen sonuç aynıdır (Aslan, 2001, Gül, 2004).

Eğitim, sporun da en değerli biçimlerindedir. Spor bu boyutlarla irdelendiğinde iki türlü değerlendirmeye tabi tutulmalıdır. Spor için eğitim anlayışı ile eğitim için spor anlayışı bir görülmelidir. Eğitimin spor için olduğu anlayışta asıl amaç spordur ve sporun en yüksek seviyede gerçekleşebilmesi için eğitimden faydalanır. Sporcu, spor yöneticilerinin, eğitmen, hakem ve izleyici eğitimleri mevzubahistir. Bu açıdan bakıldığında eğitim sporun hizmet alanı içindedir ve sporun teknik, estetik ve performans seviyesini geliştirmek için elzem usullerden biridir. Eğitimde amaçlarına ulaşmak için birçok vasıtayı kullanmakta. Sporda eğitimin kullanmış olduğu vasıtalarından biridir belki de en neşelisi ve doğru kullanıldığında en etkili olandır (Öztürk, 1998, Sarıbaş ve Babadağ, 2015).

1.4. SPORUN KİŞİLİK ÜZERİNE ETKİLERİ

Kişilik “bireyin hayat biçimi” olarak ifade edilebilir. Nasıl ki kültür bir topluluğun hayat tarzını yansıtıyorsa, kişilik de ferdin yaşama biçimini yansıtmaktadır. Fakat bu hayat şeklinin birden fazla niteliğinden söz edilebilir. Beceri, zekâ, duygu, eğitim, mutluluk, keder, arkadaşlık, inanç, öfke, adetler, toplumsallık, sorumluluk, içtenlik, konuşma şekli, çıkarıcılık, kültür, ahlâk, kıskançlık gibi birçok misali bu boyutların içerisinde gösterebiliriz (Şahan, 2007).

Kişiliğin tanımına kısaca değindikten sonra sporun kişilik üzerine etkilerini değinmek gerekirse, sporla yalnız güzel bir fizik elde edilmez bununla birlikte sosyalleşerek içinde bulunulan topluma da uyum sağlanır (Ağkurt, 2018).

Bilindiği gibi spor, belirli kurallar dâhilinde ekiple veya tek başına yapılan hareketlerdir. Sonuç itibarıyla ekiple beraber spor yapıldığı zaman kurallara uyması

bireyin ekip ruhunun yakalaması açısından önemlidir. Sporcu bu süreçle beraber yeni özellikler elde eder ya da var olan özelliklerini geliştirmiş olurlar (Okyaz, 2017).

Bu tanımlardan yola çıkacak olursak sporun psikolojik, fizyolojik ve sosyal anlamda kişilik gelişiminin üzerine etkilerinin olduğu görülmektedir. Maddeler halinde şöyle sıralayabiliriz;

- Kişinin temel motorik özellikleri yani dayanıklılık, güç, hız, yetenek ve hareketlilik özellikleri gelişir.
- Yaşamın sonraki dönemlerinde de kavramlar değerli bir yeri alacaktır.
- Kişiler düzgün duruş alışkanlıkları elde ederler.
- Kişilerin hareketliliği olumlu bir yönde düzene koyar.
- Kişi, başka kişilere karşı ve oyun kurallarına saygılı olmayı, başarıyı da başarısızlığı da kabullenmeyi öğrenir.
- Kişi hoşgörü ve iş birliği davranışı özelliği elde eder.
- Kişinin kendine olan güveninin artmasına yardımcı olur.
- Kişiyi günlük yapmış olduğu işlerden uzaklaştırıp rahatlamasına yardım eder.
- Spor bireyin kişiliğinin biçimlenmesine katkı sağlar
- Sporla kişi kurallara uyum sağlama alışkanlığını kazanır.
- Kişilerin mücadele etme kararlılığını çoğaltır.
- Kişinin fizik yapısının sağlıklı olmasına yardım eder.
- Kişilerde ortaya çıkan saldırganlık hislerini doğal yolla engeller.
- Kişilerde odaklanmayı, problemlerle başa çıkmayı, yaratıcılık farklı perspektiflerden olaya bakabilmeyi ve yardımlaşma duygusunu geliştirir (Kuru, 2000).

Sporun insan gelişimine ve kişiliğin olgunlaşmasına ciddi faydaları olduğuna dair genel bir görüş ve birçok araştırma sonucu bu düşüncüyü desteklemektedir. Spor sadece fiziksel sağlığı artırmakla kalmaz, aynı zamanda kişisel gelişim, sosyal bağlar ve mental

sağlık açısından da önemli bir rol oynar. Hem amatör hem de profesyonel sporcular için, bu avantajlar sporun yaşamın önemli bir parçası olmasını sağlar.

İKİNCİ BÖLÜM

SALDIRGANLIK

2.1. SALDIRGANLIĞIN TANIMI

TDK Sözlükleri, kişinin düşüncelerini zorlayarak kabul ettirme amacıyla saldırgan bir şekilde hareket etme durumunu “saldırganlık” olarak tanımlamıştır (TDK, 2020).

Saldırganlık; insan hayatını olumsuz etkileyen, fiziksel veya psikolojik zararlar vermek amacıyla sergilenen davranış biçimi şeklinde tanımlanmıştır. Saldırganlık bazen ikili ilişkilerde muhabata aşağılayıcı sözler söylemek şeklinde ortaya konduğu gibi kimi zaman da milyonlarca insanın öldürülmesi ile sonuçlanan savaşlar şeklinde de gözlemlenen ve insanlık tarihi kadar eski geçmişe sahip olan bir olgudur (Tuzgöl, 2000)

Freud, saldırganlığın doğuştan var olduğu görüşünü savunmuştur. Saldırganlığın içgüdüsel bir tepki olmaktan ziyade benliğin kendi doğal savunması olarak açığa çıktığını ve toplumunda bunu yasaklamaması gerektiğini ifade etmektedir. Bu saldırganlık ifadesinin günümüz ifadesiyle deşarj edilmesi için alanlar yaratılması gerekliliğinden bahsetmiştir. Örneğin; bir boks maçı yapmak saldırganlığında başka alana yöneltilmiş durumudur. Freud’un saldırganlık anlayışında saldırganlık iki biçimde kendini açığa çıkarır; “dışa yönelen saldırganlık ve organizmanın kendisine yönelttiği saldırganlık.” Dışa yönelmiş saldırganlık, başka kişilere zarar vermeyi içerir. Organizmanın kendisine doğru yöneltilen saldırganlık ise, kişinin kendi kendine zarar vermesi ile sonuçlanır (Erdimez, 2016).

Literatürde saldırganlık kavramıyla ilgili birçok tanım yapıldığı görülmektedir. Bu tanımlardan bazılarını sıralayacak olursak; Buss (1961) saldırganlığı, “fiziksel veya sözel, doğrudan veya dolaylı, aktif veya pasif bir saldırganlık” şeklinde ifade eder. Sözel saldırganlık eylem fiillerden ziyade muhabatı sözlerle psikolojik olarak inciterek zarar vermeye dayanırken; fiziksel saldırganlığa iteklemek, vurmak, ısırma gibi direk eylem gerektiren davranışlar örnek gösterilebilir (Can Gürkan, 2016).

Doğan (2007), saldırganlığın en sade şekilde tanım olarak, "muhabatı incitebilecek ya da incitme barındıran her şekilde olacak türlü eylem" şeklinde ifade ederken, Cemalcılar (2014), “başka birine zarar verme niyetiyle yapılmış davranış”

şeklinde tanımlarken, Cox (1985), sonuç odaklı bakarak birini incitme gayesi taşıyan eylemlerin sonucuna vurgu yapmaktadır (Zengin, 2016). Gümüşgöl'ün Berkowitz'den aktardığına saldırganlığın bir kişiye fiziksel veya psikolojik olarak zarar vermek amacı ile yaptığı sözel veya fiziksel bir davranış şeklinde ifade edilmiştir (Gümüşgöl, 2016).

Baron (1977), saldırganlık kavramının duygu, motivasyon veya davranış kümesi olarak tanımlanabileceğini ve bu tanımlama yapılırken "zarar verme niyetinin sınırlamasının kabul edilebilir olduğunu savunmuştur. Baron'a göre saldırganlık davranışı, başka birine zarar verme isteği, belirli bir gruba karşı biriken olumsuz tutum veya öfke gibi negatif duygulardan kaynaklanabilir, ancak saldırganlık davranışının bu durumlarla açıklanamayabileceğini ve bu durumların olmadığı durumlarda bile saldırganlık davranışının ortaya çıkabileceğini ifade etmiştir (Altın, 2017).

Budak (2000), saldırganlık tanımını; düşmanlık, öfke, rekabet, engellenme, korku gibi hallerden tahakkuk eden bu sebeple muhataba zarar verme, onu engelleme, durdurma veya bireyin korunmak amaçlı sözlü, fiziksel ya da sembolik her türlü eylemdir. Saldırganlık, öz koruyucu olarak sağlıklı bir şekilde ortaya konulabileceği gibi olumsuz olarak da ortaya konulabilir şeklinde bir ifade halinde tanımlayarak, saldırganlık hareketinde hedefin sadece diğer insanların olmadığı, kimi zaman fiziki çevre, bir kurum veya yoğun bir psikolojik rahatsızlık yaşayan kişinin bizzat kendisi de yaşayabileceğine ileri sürmüştür (Dalbudak, 2019).

Bandura (1973) ise saldırganlığın tanımını yaparken keskin sınırlarla sınıflandırılmasını eleştirmiş ve herhangi bir eylemin saldırganlık olarak vasıflandırılmasının bu vasıflandırmayı yapanların kendi veya içinde yaşadığı toplumun değer yargıları ile ilişkili olduğunu ifade etmiş ve savunmuştur. Bandura, tanımını yaparken toplumsal bir açıdan saldırgan olarak nitelendirdiği zarar veren ve yıkıcı olan eylemler şeklinde ifade etmiştir (Zengin, 2016).

Dervent (2007), saldırganlık için bireyin bilerek ve isteyerek, içinde bulunduğu topluluğa zarar vermek, orada olan kişileri kontrol altına almaya çakışmak gibi duygusal ve fiziksel amaçlar barındıran, sürekliliği olan ve düzenlenmiş eğilim şeklinde tanımlana bileceğini söylemiştir. Tiryaki (2000) saldırganlık için karşısındaki kişiye üstün gelmek, onu buyruğu altına almak; bir işi bozmak amacıyla düşmanlık içeren, incitici, hırpalayıcı, acı ve ağrı verici davranış şekli olarak tanımlamaktadır. Acet (2006)

ise saldırganlığı genel olarak bir başkasına, fiziki veyahut sözlü bir şekilde karşıdaki kişiyi incitmek ya da rastgele bir şeyi yıkmayı amaç edinen davranış olarak söylemektedir.

Literatür araştırmasında saldırganlık tanımının uzmanlar tarafından farklı şekillerde tanımlandığı ortaya çıkmıştır. Daha dar bir anlamda saldırganlığı tanımlayan düşünürler, saldırganlığı fiziksel şiddet, saldırı veya zarar verme eylemleri olarak sınırlayan ve genellikle negatif bir biçimde değerlendiren kişilerdir. Bu yaklaşım, saldırganlığın toplumda veya bireyler arasında zararlı sonuçlara yol açabileceğini vurgular. Daha geniş bir anlamda saldırganlığı tanımlayan düşünürler ise, saldırganlığı sadece fiziksel şiddetle sınırlamazlar. Onlara göre, sözlü saldırganlık, psikolojik saldırganlık, rekabetçi tavırlar ve hatta güçlü bir ifade veya özgürlük mücadelesi gibi daha geniş bir yelpazede bulunan davranışları da içerebilir. Bu yaklaşım, saldırganlığın bazen pozitif sonuçlar doğurabileceğini veya bir bireyin kendi haklarını savunma veya başkalarının haklarını koruma amacıyla kullanılabileceğini öne sürer.

Saldırganlık konusundaki farklı görüşler, sosyal bilimler, psikoloji, etik ve siyaset felsefesi gibi farklı disiplinlerde tartışılmış ve araştırılmıştır. Bu nedenle, saldırganlık hakkındaki tanımlar ve bakış açıları disiplinlere göre değişebilir ve bu konuda farklı düşünürlerin farklı perspektifler sunduğu görülür. Her bir perspektif, saldırganlığı farklı bir açıdan ele alır ve bu açılar, olayları anlamak ve yorumlamak için farklı araçlar sunar. Bu nedenle, saldırganlıkla ilgili bir sorunu ele alırken, bağlam ve amaç gibi faktörleri göz önünde bulundurarak bu farklı perspektifleri bir araya getirmek ve analiz etmek genellikle daha kapsamlı bir anlayışa yol açabilir. Saldırganlık konusunda tek bir "doğru" tanım veya yaklaşım olmayabilir, çünkü bu kavram çok karmaşık ve çok yönlü bir şekilde karşımıza çıkar.

2.2. SALDIRGANLIĞIN KAYNAĞI

Genel olarak, insan saldırganlığının kaynağı çok karmaşık bir konudur ve birden fazla faktörün etkileşimini içerir. Kalıtsal etkenler, çocukluk deneyimleri, çevresel etkiler ve kişilik özellikleri gibi birçok faktör bir araya gelerek bireysel saldırganlık düzeyini etkiler. Bu nedenle, saldırganlık üzerine yapılan araştırmalar ve tartışmalar devam etmektedir ve bu konuyu tam olarak açıklamak için daha fazla bilgi ve anlayışa ihtiyaç vardır.

Geçen yüzyılın ilk yıllarında ki yaygın görüş bu davranışın kalıtsal değil sonradan öğrenildiği fikriydi. Daha sonra bu fikir yapılan araştırmalar yardımıyla değişti. Hayvanlar üzerinde yapılan çeşitli çalışmalarda saldırganlığın kalıtsal etkisinin de olduğu açıkça ortaya çıkmıştır (Russell, 2008).

Finli Psikolog olan Kirsti Lagerspetz (1979) daha öncesinde gözlemlediği fareleri saldırgan ve saldırganlığı olmayan genç fareler olarak iki sınıfa ayırır. Saldırgan fareleri bir tarafa diğerlerini başka tarafa ayırır. Sonra her iki gruptaki fareleri çiftleştirerek melez farelerin davranışlarını da gözlemler. Seçilen bu grupların üremelerini art arda birçok üreme oluncaya kadar gözlemlemeye devam eder. Saldırgan genç fare grubunun davranışlarının onuncu nesle kadar artarak devam ettiğini tespit eder.

İnsan saldırganlığının farelerle benzer genetik bileşenleri taşıyıp taşımadığı sorusu sorulmaya devam etmektedir. Farelerde olduğu gibi insanları belli gruplara ayırmak ve çiftleştirmek etik olarak ve metodolojik olarak da uygun değildir. Bunun yerine dolaylı yollardan yani ikiz araştırmalar yöntemi kullanılmıştır. İkiz araştırmalar yönteminde aynı olan ikizler tek yumurta ikizi ve farklı olan ikizler çift yumurta ikizi arasında karşılaştırma yapılır. Tek yumurta ikizleri aynı ortamı paylaşır ve buna ek olarak aynı genlerden oluşmuştur. Çift yumurta ikizleri aynı çevreyi paylaşırlar fakat aynı genlerden oluşmamışlardır. Saldırganlık davranışı eğer genetik ise tek yumurta ikizleri olanlar çift yumurta ikizleri olanlara göre daha güçlü bir şekilde bunu göstermesi gerekir (Russell, 2008).

Neale, Nias, Rushton, Fulker ve Eysenck (1986), saldırganlığın insanlarda kısmen kalıtsal bir özellik olduğu konusunda ikna edici bir durum sundular. Beş yüzden fazla ikiz üzerinde yapılan araştırmada beş tane kişisel özellik belirlenmiştir. Bunlar saldırganlık, fedakârlık, atılganlık, empati ve ilgidir. Tek yumurta ikizleri arasında bu özelliklerin daha güçlü olduğu gözlemlendi. Bundan dolayı saldırganlık genetik olarak ve yetiştiğimiz çevrenin etkisi ile ortaya çıktığı söylenmektedir. Fakat kalıtım mı yoksa çevrenin mi daha etkili olduğu tartışılmaya devam edilmektedir (Russell, 2008).

2.3. SALDIRGANLIĞA SEBEP OLAN FAKTÖRLER

Saldırganlığa sebep olan faktörler kendini birçok şekilde gösterebilir. Söz konusu faktörler tek başlarına etkili olabileceği gibi aynı zamanda birkaç faktörün yan yana gelerek saldırgan davranışa neden olması da olağandır. Kimi davranışlar ise bazen

saldırganlık eylemini ortaya çıkarabildiği gibi bazen de bu davranışın meydana gelme ihtimalini azaltabilir. Saldırganlığa etkisini olabileceği bazı faktörler aşağıda sıralanmıştır (Şahan, 2007).

2.3.1. Kişilik

İnsanlar toplumsal bir varlık olduklarından yaşadıkları çevrede toplum tarafından kabul edilmek isterler hatta dışlanmamak içinde toplumsal değer yargılarına uyarak yaşamaya çalışırlar. Toplumun her saldırganlık davranışına karşı tutumu aynı değildir. Davranışın şiddetine, büyüklüğüne ve zararın boyutuna göre toplum saldırganlığın bazısına engel olurken bazısına da göz yumabilir. Saldırganlık eğilimi içinde olan birey, olayı fiiliyata dökmeden önce ister istemez toplumun değer yargılarını ve tepkisini göz önünde bulundurur. Fakat insanlar her zaman toplumun değer yargılarına bağlı yaşamazlar. Bundan dolayı toplum tarafından onaylanmayan saldırganlık davranışları da sergileyebilirler. Bu durum insanların sahip olduğu kişilik özelliklerinin temelinde yatmaktadır (Yalçın 2009).

2.3.2. Aile

Dünyaya geldiğimiz andan itibaren hep yanımızda olan ailemizin yardımıyla dünyada olan biten şeyleri ayırt etmeye başlar ve ilk öğrenmelerimizi ortaya koyarız. Çocuk ailenin yansımasıdır. İyiyi, kötüyü, doğruyu, yanlışını ilk başta onlardan öğrenir. Bundan dolayı huzurlu aile ortamının oluşması çocuk için çok önemlidir. Aynı ebeveynin ahlaki kabullenme ve kişilik duygusunun olumsuz etkisi çocukluk ve ergenlik çağında ortaya çıkan saldırganlıkla ilgilidir. Ebeveynlerin bu olumsuz tutumları arasında sevgisizlik, dengesiz bir güç kullanma, tehdit, fiziki olarak uygulanabilen ceza, şiddet ve tutarlı olmayan davranışlar olarak sayılabilir (Berk, 2013).

Şahan (2007) ise, kişinin ilk sosyal çevresi ailesi olduğunu ve saldırgan davranışların oluşumunda ebeveynlerin yanlış tavırlarının ilk sırada yer aldığını, çocuklarda saldırganlığın ebeveynlerin aşırı koruyucu veya reddedici, aşırı ilgili veya ilgisiz davranması ile sözel ya da fiziksel şiddete bağlı olarak ortaya çıktığını, ebeveynlerin çocuklarına aşırı şekilde korumacı olması ya da aşırı düşkün davranması çocukta içsel kontrolün zayıflamasına ve bunun sonucunda çocuğun saldırgan olabilecek davranışlar sergilemesine sebep olabildiğini söylemiştir. Çünkü bu gibi durumlarda çocukların ebeveynlerine bağımlı hale gelmesi, onlarsız bir şey

yapamayacakları gibi kendilerine olan güvenlerini de kaybedebilmesi ve bundan dolayı da saldırganlık davranışları gösterebilmektedirler (Birinci, 2019).

2.3.3. Kitle İletişim Araçları

Yazılı, görsel ve sosyal medyanın pek çok önemli faydaları olsa dahi bunlar aynı zamanda olumsuz içeriklere de sahip olabilirler. Kitle iletişim araçlarından olumlu anlamda nasıl faydalanacağını bilmeyen hemen hemen herkes bu olumsuz içeriklerden zarar görebilir. Özellikle çocuklar ve yetişme çağında ki gençler zararlı içeriklerden en fazla etkilenecek olan kitledir.

İnsan psikolojisini olumsuz etkileyen yoğun şiddet sahneleri taşıyan filmler, şiddet ve savaş oyunları ve şiddet içeren görsellere çocukların ve gençlerin fazla maruz kalmaları onları saldırgan davranışlar sergilemeye yönlendirebilir (Bayram, 2012).

Bu konular hakkında çok fazla araştırma yapılmış ve farklı tespitler ortaya çıkmıştır. Neylan Doğan ise “Şiddetten Geçilmiyor” adlı çalışmasında “İngiltere’de yaşayan 1993 yılında annesiyle beraber alışveriş yapmaya giden 3 yaşındaki çocuk, alışveriş sonunda marketten çıktıklarında 11 ile 13 yaşlarındaki iki çocuk tarafından kaçırılıp bir müddetten sonra, şehirde bulunan tren hattının çevresinde cansız bedenleri bulunmuşlardır. Anne ve çocuğu öldüren kişiler yakalandıklarında, cinayeti izlemiş oldukları bir filmin etkisinde kaldıklarını ve bundan dolayı cinayeti işlediklerini söylemişlerdir. Yine 1994 yılında, ‘Ninja Kaplumbağalar’ adlı filmi izleyen 9 yaşında ve 12 yaşında olan iki çocuk, arkadaşları olan 6 yaşındaki çocuğu filmde izledikleri şekilde öldürmüşlerdir (Acet, 2001).

2.3.4. Zararlı Madde Kullanımı

Saldırganlık davranışının sergilenmesine sebep olan ve bireylerin bilinçlerine zarar veren maddelerden en önemlisi alkolken, önde gelen bir diğeryse uyuşturucu madde kullanımınıdır. Alınan fazla miktardaki alkolün davranış hâkimiyetini ortadan kaldırarak saldırganlığı artırdığı bilinmektedir (Bayram, 2012). Uyuşturucu maddelerin kullanımında ise, kişi iradesini kaybettiğinden ve sağlıklı düşünemediğinden dolayı saldırgan davranışlar sergilemesi kaçınılmazdır.

2.3.5. Çevre

Sosyo-ekonomik çevre bireyin saldırgan şekilde davranışlar sergilemesine sebebiyet verebileceğini göstermektedir. Eğitim ve ekonomik yönden fakir bir çevrede yetişen çocuk zengin olan yaşantıda yetişen çocuğa göre daha saldırgan oldukları gözlenmektedir. Bazı çocuklar sağlıklı aile ortamda yetişmelerine rağmen arkadaşlarından gördüğü saldırgan davranışları göstererek istediği çoğu şeyi elde ettiğini gördüklerinden örnek alarak saldırgan davranışlar öğrenip bu davranışları ortaya koyabilir. Kimi çocuklarda derslerde veya başka alanda kendisinden daha başarılı olan arkadaşlarını kıskandıklarından onları cezalandırmak için saldırgan davranışa başvurabilir. Bazı zamanlarda ise çocuk bulunduğu grupta lider olma, benimsenme ve desteklenme gereksinimlerinden ötürü çevreye zarar vermek isteyebilir (Dizman, 2003, Yılmaz, 2013)

2.4. SALDIRGANLIĞIN TÜRLERİ

Literatür taraması yaptığımızda, birçok araştırmacı farklı türde saldırganlıkların olduğunu bunların birbirinden farklı tanımlanmasını gerektiğini bundan dolayı da saldırganlığın farklı türde gruplara ayırdığı görülmektedir. Buss (1978), saldırganlığı üç şekilde sınıflandırmıştır. Bunlar: aktif-pasif saldırganlık, fiziksel-sözel saldırganlık, dolaylı-dolaysız saldırganlık şeklinde sınıflandırılabilir (Solak, 2011). Saldırganlığın bu türlerine örnek verecek olursak; “vurma, tekmeleme, ısırma” gibi fiziksel zarar vermeye karşıdaki kişilere güç kullanılmasına “fiziksel saldırganlık” denilirken, sözel iletişim aracıyla karşıdaki kişiyi psikolojik olarak üzme, rahatsız etmek ve o kişiye zarar vermek eylemlerine de “sözel saldırganlık” denir (Arslan ve ark, 2010). Amaca yönelik bir alışkanlık eylemi olan “aktif saldırganlık”, karşıdaki kişiye acı vermek, canını acıtma asıl amaçtır. “Pasif saldırganlık” ise; aktif saldırganlığın tersi olup bu tür saldırganlıklarda kişi karşıdaki kişiye hasar vermektense ziyade, onun amacını gerçekleşmesine mâni olmaya çalışmak şeklinde tanımlanır. Tahrik etmek veya kızdırmaya sebep olabilecek zararlı uyarıcıların doğrudan karşıdaki bireye iletilmesi sonucunda ortaya çıkan saldırganlık türüne “doğrudan saldırganlık” denilirken, dolambaçlı yollarla karşıdaki bireye zarar verecek uyarıcıların gönderilmesine de “dolaylı saldırganlık” denir (Bayram, 2012).

Cox (1985), saldırganlık türlerini düşman ve araçsallık içeren saldırganlık şeklinde iki guruba ayırarak incelemiştir (Şenyüzlü, 2013). Bunlara ek olarak üçüncü bir davranış şekli olan ve tartışılan atılğanlık kavramı da ele alınmıştır.

2.4.1. Araçsal Saldırganlık

Araçsal saldırganlıktaki amaç sporcunun belirlediği hedefe ulaşabilmek için, rakip yarışmacıyı durdurabilmek amacıyla yaptığı davranışlardır. Asıl amacı sportif başarının önüne geçmek yarışmacıya zarar vermek değil. Örneğin hentbol müsabakasında kaleye gol atmaya giden rakip oyuncuya arkadan müdahalede bulunmak. (Kabak, 2009: 103).

Kişide araçsal saldırganlığın amacı, karşıdaki insana zarar ya da acı vermek için değil de kişinin istediği sonuca ulaşması için saldırganlığı bir araç olarak kullanmasıdır (Tiryaki,2000).

Futbol sahasında, bir takımın rakip takımı yenmesi veya berabere kalması için son saniyelerdeki bir gol şansını engellemek veya sınırlamak amacıyla bilinçli olarak bir oyuncunun rakip futbolcuya müdahale etmesi, takımının amacına ulaşmak için araçsal bir saldırganlık örneğidir. Bu tür durumlarda, oyuncu genellikle oyunun kurallarına aykırı hareket etmeyi göze alır ve bir hata yapabilir veya kart görebilir. Ancak amacı, rakip takımın gol atmasını veya maçı kazanmasını engellemek olduğundan, bu davranış araçsal bir saldırganlık örneği olarak kabul edilebilir.

2.4.2. Düşmanlığı İçinde Barındıran Saldırganlık

Bu saldırganlık türünü göre davranan kişinin asıl amacı bir başarı elde etmek değildir aksine karşıdaki kişiye kesin olarak zarar vermektir. Örnek verecek olursak her hangi bir müsabaka esnasında bir oyuncunun rakip oyuncuya sebepsiz bir şekilde öfkelenerek ona zarar vermek kastıyla saldırıda bulunmasıdır (Eroğlu, 2009).

Bu tür saldırganlık, kişinin bir başkasına karşı olumsuz bir tutum veya düşmanlık beslemesi sonucu ortaya çıkabilir. Düşmanlıkla motive edilen saldırganlık, genellikle kişinin öfke, kızgınlık veya hoşnutsuzluk gibi olumsuz duygusal durumlarıyla ilişkilendirilir.

Kişi, bu duygusal tepkilerini başka bir kişiye zarar vermek veya onu incitmek amacıyla kullanabilir. Örneğin, bir kişinin bir hırsızını engellemek için polis çağırması

özgeci bir saldırganlık örneği iken, bir kişinin bir rakibiyle kişisel bir anlaşmazlık nedeniyle kavgaya tutuşması düşmanca bir saldırganlık örneği olabilir.

2.4.3. Atılgnalık

Bilim insanları saldırganlıkla ilişkilendirilmeyen farklı bir davranış biçimi olan "atılgnalık" kavramını da incelemiştirler. Ağırlıklı olarak psikoloji ve davranış bilimleri alanlarında çalışmalar yapılmış ve atılgnalık, saldırganlıkla karşıtlık gösteren bir davranış biçimi olarak tanımlanmıştır.

Atılgnalık, bireyin kendi menfaatlerini muhafaza etmek için tasasızca hislerini açığa çıkarması aynı zamanda kendisi dışındakilerin de haklarını kabul ederek kendi haklarından faydalanmasını sağlayan tutumlar bütünü şeklin de ifade edilmiştir (Tutkun ve ark, 2006). Derwent (2007) atılgnalığı, bireyin fikirlerini, inançlarını ve isteklerini, karşısında duran bireylerin haklarını ezmeden anlatmak şeklinde ifade etmiştir.

2.5. SALDIRGANLIK VE SPOR

Asıl amacı, bireyin ruhsal, fiziksel ve zihinsel gelişimini sağlamak aynı zamanda bireyi zinde tutup hayata olumlu bir şekilde bakmasını sağlamak olan spor (Erden 2007), maalesef zaman zaman saldırganlık ve şiddet olaylarıyla da gündeme gelebiliyor. Baktığımızda spor müsabakalarında yer alan sporcularla birlikte izleyiciler arasında da saldırganlık içeren davranışlar gözlemlene bilmektedir. Saldırganlık davranışı gerçekleştirenlerin çoğu bu davranışlarının haklı bir gerekçesi bulunduğunu iddia etmektedirler. Hâlbuki sporun bireyler ve toplumlar arasında yakınlık kurma, dayanışma, sosyalleşme ve asıl felsefesi barış ve kardeşlik olan çok mühim bir olgu olduğu sürekli dikkat çekmektedir. Tarihte, dünyanın en büyük organizasyonu kabul edilen olimpiyatlar sırasında savaşların bir müddet durduğu bilinmektedir (Özbaydar 1983'den Akt.: Oda, 2014).

Normal hayatta saldırganlık olarak kabul edilen ve genelde karşıdaki kişiye ciddi zararlar veren boks, tekvando, güreş gibi bazı davranışlar, spor sayesinde kabul edilebilir bir hal alabilir. Bu tarz sportif aktiviteler psikolojik olarak kişinin gerginliğini almak suretiyle bir boşalma vasıtasına dönüşebilir. Birey, olağan durumlarda toplum tarafından yasaklanan saldırgan tavırları spor ile ortadan kaldırabilir. Bireyler otoriteye karşı, baskı altına girmek istememe gibi başkaldırıları yerine sportif etkinliklerde bunun gibi hırs ve agresif tutumlarda bulunmakta, cezalandırmaktan keyif almaktadır. Bu

kişiler spor aracılığıyla bedensel ve ruhsal bakımdan rakiplerini mağlup ederek tatmin olmaktadır. Kimi bireyler sporla saldırganlık isteklerinin sönmediğini tam tersi saldırganlık isteklerinin arttığını iddia etmişlerdi (Şahin, 2003).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ERGENLİK VE SOSYALLEŞME

3.1. SOSYALLEŞME

Sosyalleşme kavramı "toplumsal (social)" kelimesinin kökeni olan Latince "socius" ve "societas" sözcükleriyle ilişkili olan "socialis" sözcüğünden türetilmiştir. Türkçe karşılığı olarak "toplumsallaşma" veya "sosyalleşme" olarak ifade edilen "socialization" sözcüğü, bireyin kişilik kazanarak belli bir sosyal çevreye uyum sağlama ve toplumla birlikte hareket etme sürecini ifade eder. Sosyalleşme, bireyin toplumun değerleri, normları ve beklentilerine uyum sağlaması, sosyal rolleri öğrenmesi ve sosyal ilişkilerini geliştirmesi anlamına gelir. Bu süreç, bireyin toplumsal çevreye adaptasyonunu sağlar. Kişi, çevresinde yaşanan olayların ve kişilerin, içinde bulunduğu sosyal, ekonomik, kültürel şartların, içinde bulunduğu kültürel değerler ve yargılarıyla beraber birçok faktörün etkisi altındadır. Bu faktörlerin birbirleriyle olan etkileşimi sonucunda insan bir birey haline gelir. Bu etkileşimler her insanda farklı sonuçlar doğuracağından, hiçbir insan bir başka insanla aynı özellikleri göstermeyecektir (Saraç, 2014).

Sosyalleşme; toplumdaki istenen rolleri yerine getirmek için gerekli olan becerilerin, bilgilerin, değerlerin, eğilimlerin ve benlik algılarının özümsemesi ve gelişimi olarak ifade edilmiştir (Kenyon ve Person, 1974: 127-129).

Fransız bilim insanı Sosyolog Emile Durkheim, Toplumsallaşma kavramını sosyoloji literatürüne kazandırmıştır. Eğitim kavramı ile toplumsallaşma kavramı arasında sıkı bir ilişki kuran Durkheim (1972), eğitimin yetişkinlerin toplumsal özellik gösterebilmesinde başlıca bir aracı olduğunu söylemiştir. Okyaz (2017) ise bu konuyla ilgili dünyaya ilk geldiğinde sosyal özelliklerini sergileyemeyen kişi, eğitim sayesinde toplumsal karakterde bir yaşam tarzına sahip olacağını belirtmiştir.

Sosyalleşme yoluyla toplumsal hayata katılan bireyler, bireysel yönden de varlıklarını sürdürürler. Sosyal ilişkiler, kişilerin kişilik ve değer yargıları üzerinde etkili olur. Sosyalleşme süreci, bireysel özelliklerin yok olmadığı, aksine geliştiği bir süreçtir. Durkheim, eğitim hakkında konuşurken sosyalleşmenin etkisine odaklandığı görülmektedir. Eğitim, yetişkin insanların genç kuşakları topluma sosyalleştirmeleridir. Sosyalleşmeyi ifade ederken bu tanımı ilk kez sosyal bilimler alanında kullanan kişi

Georg Simmel'dir. Simmel, (1895) yaptığı "The Problem of Sociology (Sosyoloji Problemi)" çalışmasında sosyalleşmenin önemini vurgulamış ve sosyalleşmenin "bireylerin, grupların ve grup birlikteliklerinin sürekliliklerini sağladığı ilişkilerin oluşum süreci" olarak tanımlamıştır.

Simmel, sosyalleşme konusunda daha çok grup birlikteliği boyutuyla ilgilenmiştir (Okyaz, 2017). Simmel'in davranışı, onun topluma bakış açısının doğası gereği ilişkilerin ve etkileşimlerin önemini vurguladığını göstermektedir. Simmel'e göre toplum, birbirleriyle etkileşim halinde olan bireylerden oluşur ve toplumsal ögeler, bu etkileşimler sonucunda ortaya çıkar. Ona göre, insanlar arasındaki iletişim ve ilişkiler olmadığında toplumun varlığı da tehlikeye girer. Emilio Williems'in çalışmasında da belirtildiği gibi, toplumsallaşma süreci bireyin sadece biyolojik bir varlık olmaktan çıkarak belli bir topluma uyum sağlamasını ifade eder. Simmel, sosyal etkileşimlerin toplumun temelini oluşturduğunu ve toplumun bireylerin ilişkileriyle var olduğunu savunmaktadır (Tutkun ve ark., 2010). Çocukların kültürel sınır ve kurallara uyumlu olması, pek çok ahlaki davranış tabanını oluşturmaktadır. Çocuk zamanla geliştikçe, birden fazla dil, kendi sosyal ve fiziki ortamı konusunda yaşantıları sonucunda elde ettiği bilgilerle karşılaşmakta, çeşitli davranışlara yönelik farkındalık sağlamaktadır. Toplum, kişileri sosyal ilişkilerini düzenleyen değer ve ilke yargılarına dikkatli olmasıyla ilgili olarak yönlendirir. Çocuklar bu istekleri kendi içinde benimseyerek zamanla kişiliği ile içselleştirirler. Bir İnsanı insan yapan bütün niteliklerin en önemlisi çevresinde yaşayan kişilerin var olan toplumsal etkileşimi, düşünme yeteneği ve anlamlı hareketlerinde bulunması gelir. Sosyalleşme insanın ömrü boyunca yaşamış olduğu bir süreçtir (Shokoufeh, 2018).

Bireyler, bu süre zarfında potansiyel güçlerini ve beşeri özelliklerini geliştirerek, içinde yaşadıkları toplumun taleplerini ve kültürünün beklentilerini öğrenirler. Toplumsal değer yargılarıyla birlikte doğru ve yanlış gibi kavramların etkisiyle toplumsallaşma süreci aracılığıyla kazandırılır. Birey, toplumun var olan kurallarına uyumlu olmayı öğrenirken, sosyal düzenin sürdürülmesi ve oluşturulması sağlanır. Sosyalleşme kavramıyla ilgili olarak, sosyoloji alanındaki bilim insanları iki farklı ana başlık üzerinde odaklanmışlardır (Shokoufeh, 2018).

Sözü edilen boyutlar, "toplumsallaşmanın birincil ve ikincil süreçleri" olarak adlandırılmaktadır. Birincil sosyalleşme süreci, bireylerin yaşadıkları ortama uyum sağlamak amacıyla ihtiyaç duydukları beceri ve bilgilerin edinildiği dönemi ifade eder. Bu süreçte, bireyler çevresel şartlara uyum sağlamak için gerekli yetenekleri öğrenirler. Bireyin yaşamını güven ve huzur içinde sürdürebilmesi için sosyal ilişkilerini daha etkin bir şekilde sürdürebilmeyi öğrenmesi gerekmektedir. Bu dönemde sosyal ve bireysel güven oluşmaya başlar. Bu nedenlerle, birincil sosyalleşme süreci, bireylerin doğum öncesi dönemden başlayarak çocukluk döneminin ilerleyen aşamalarına kadar devam eden bir süreç olarak değerlendirilir. Bu süreçte birey, temel değerleri, normları ve sosyal becerileri öğrenerek toplumun bir üyesi olma sürecini deneyimler (Yılan, 2012).

3.2. SOSYALLEŞME KURAMLARI

Sosyalleşme süreçlerinin karmaşık özellikleri, sosyalleşmeyle ilgili farklı teorik yaklaşımların oluşmasına sebep olmuştur. Sosyalleşmeyle ilgili üç farklı bakış açısı bulunmaktadır; psikanalitik kuram, kültürleşme kuramı ve öğrenme kuramı.

- **Psikanalitik Kuram:** Bu kuram, Sigmund Freud'un liderliğinde 1900'lü yıllardan sonra ortaya çıkmıştır. Psikanalitik kurama göre, sosyalleşme süreci kişinin iç dünyası, bilinçaltı ve cinsel dürtüler gibi psikolojik etmenler tarafından şekillendirilir. İd, ego ve süperego arasındaki denge, ahlaki gelişimin temelini oluşturur.
- **Kültürleşme Kuramı:** Bu kuram 1930'larda ortaya çıkmıştır. Kültürleşme kuramına göre, sosyalleşme süreci toplumun kültürüyle etkileşim halindeki bir bireyin kazanımlarıyla gerçekleşir. Birey, toplumdaki değerler, normlar, dil ve sosyal roller gibi kültürel unsurları öğrenerek toplumda yerini alır.
- **Öğrenme Kuramı:** Bu kuram da 1930'larda ortaya çıkmıştır. Öğrenme kuramına göre, sosyalleşme süreci çevresel etkileşimler ve öğrenme yoluyla gerçekleşir. Birey, çevresindeki diğer insanlarla etkileşime girerek davranışlarını gözlemleyip taklit eder ve bu şekilde toplumun değerlerini, normlarını ve becerilerini öğrenir.

Bu üç kuram, sosyalleşme sürecini farklı açılardan açıklamakta ve bireyin toplum içindeki rol ve davranışlarını anlamada farklı perspektifler sunmaktadır.

3.2.1. Psikanalitik Kuram

Sosyalleşme alanında yapılan tanımlamaların ve değerlendirmelerin sonucunda, uzun bir süre sonra ortaya çıkan ilk kuram “Psikanalitik Kuram”dır. Bu kuram, Sigmund Freud'un psikanaliz teorisi temel alınarak geliştirilmiştir. Psikanalitik kurama göre, sosyalleşme süreci sadece kültürel faktörlere dayanmaz, aynı zamanda kişinin iç dünyası, bilinçaltı ve cinsel dürtüler gibi psikolojik etmenler de sosyalleşmeyi etkiler. Bu kuram, bireyin toplumdaki rol ve davranışlarını, içsel dürtülerinin ve bilinçaltındaki arzularının bir sonucu olarak açıklar. Psikanalitik kuram, sosyalleşmeyi anlamada psikolojik ve içsel faktörlerin önemini vurgulayan bir yaklaşım olarak kabul edilir. Freud bu kuramın öncüsü olarak kabul edilir. Bu kurama göre kişinin eylemlerinin temelinde bilinç değil, bilinçaltı etkilidir. Bu kuramda, bilinç ile benlik arasındaki ilişkiyi anlatmaya çalışan patolojik belirtiler gösteren bireylerin tedavisiyle uğraşmış ve gelişim dönemlerine ait ödevlerini incelenmeye çalışılmışlardır (Saykal, 2019).

Freud, kişide oluşan ahlaki gelişimi “id”, “ego” ve “süperego” arasında kurulan denge olgusuyla ilişkilendirmiştir. İd, gelişmemiş kişilik yapısındaki istekleri içeren, aceleci bir kısımdır. İd, ruhsal enerjinin temelini oluşturur ve sistemin her noktasına enerji sağlar. İd, cinsellik içeren faktörlerin etkisinde hareket eder. Freud kişinin içgüdülerinin ne olursa olsun kaybolmayacağını, ancak bastırılıp, bilinçaltına gönderilebileceğini ifade etmiştir. Toplum tarafından yöneltilen istek ve baskıların, süper ego olduğunu, Bu sebeple de Egonun iki güç arasında sürekli askıda beklediğini söyler (Saykal, 2019).

3.2.2. Kültürleştirme Kuramı

Antropolojik yaklaşım, toplumsallaşma ile ilgili olan disiplin kuramlarından biridir. Bu kuram, 1930'lu yıllarda antropologlar tarafından ortaya atılmış ve sosyalleşmenin, mevcut kültür sisteminden gelecekteki kültür sistemine aktarılması şeklinde bir görüşü benimsemiştir. Bu kurama göre, kişi içinde yaşamını sürdürdüğü kültürü öğrendikten sonra, öğrendiği kültürü fiillerine, davranışlarına yansıtır. Dollard “yeni kişinin gruba dahil edilme biçimi, cinsiyetine ve yaşına göre toplumun alışlagelmiş isteklerini sağlayabilecek konuma nasıl geldiği sürecini açıklamakta” sözüyle bu alandaki ilk disiplini ortaya çıkarmıştır (Şahan, 2007).

Bu kuramın dışında, bazı toplum bilimciler Freud'un genetik yaklaşımını benimsemişler ve sosyalleşme sürecinin kültür kazanma yanı sıra kişinin genetik özelliklerinin de etkili olduğu düşüncesini desteklemişlerdir. Freud, sosyalleşme sürecinde bireyin genetik yapılarına ve içgüdülerine vurgu yaparak, toplumsal davranışların sadece kültürel faktörlerden değil, biyolojik etkilerden de etkilendiğini savunmuştur. Bu yaklaşım, sosyalleşmeyi sadece kültürel süreçlerle açıklamanın yetersiz olduğunu düşünen toplum bilimciler tarafından desteklenmiştir. Margaret Mead (1925) yaptığı çalışmalarda, sosyalleşmenin açıklanmasında Freud'un kuramının da etkili olduğunu görmüş ve bu durum “Psikanalitik” kuramının ilk defa toplum bilimciler tarafından kabul edilmesine yol açmıştır (Şahan, 2007). Mead, Freud'un psikanalitik yaklaşımını sosyal bilimler alanında değerlendirmiş ve kişinin sosyalleşme sürecinde içgüdülerin ve psikolojik faktörlerin önemini vurgulamıştır. Bu çalışmalarıyla Mead, psikanaliz ve toplumbilim arasındaki bağı kurarak, psikanalitik kuramın toplum bilimciler tarafından kabul edilmesine katkıda bulunmuştur.

3.2.3. Öğrenme Kuramı

Sosyalleşme alanında araştırmaların fazla olduğu 1930' lu yıllarda, bilim insanları tarafından öne sürülen ve süreçte etkisini sürdüren, günümüz araştırmacılarının birçoğunun temelinde olan diğer bir kuram, “Öğrenme ve Davranış Kuramı”dır. Bu anlayışa göre, toplumsallaşma, gelecekte olması beklenen düzenlerin sebebi, devam eden sistemlerin etkisidir. Bir başka deyimle sosyalleşme, toplumun var olan iltizamına ve insanların kişiliğini etkilemekte kültürle tamamlanan bir sistemdir (Yılmaz, 2013).

3.3. SOSYALLEŞMEDE ETKİLİ KURUMLAR

İnsanoğlunun hayatı boyunca devam eden sosyalleşme kavramı, bünyesinde çok sayıda neden oluşturmakta ve birçok etmenin etkisiyle gerçekleştiği bilinmektedir. Bu sebeple kişinin toplumsallaşmasında daha fazla etkisi olduğu düşünülen kavramlara değinilecektir. Bu kavramları aşağıdaki şekilde açıklayabiliriz:

3.3.1. Aile

Türk toplumunun ailenin baskın rolü bilinen bir gerçektir. Toplumumuzun her alanda gerçekleşen dönüşüme rağmen aile kavramı önemini hâlâ korumaktadır. İnsanların buldukları toplumsal adaptasyon sağlayıp sosyalleşmeleri için ilk başta gelen sosyal araçlardan biri ailedir. Ergenlik dönemine adım atarken, anne babalarıyla

olan ilişkilerinde apaçık bir stres ve huzursuzluk yaşarlar. Bu durum bazı her ne kadar yoğun bir şekilde yaşansa da rahatlıkla atlatıla da bilir. Ergenin kendi istediği biçimde bir kişilik şekli bulması için, bu yöndeki eylem ve tutumlarının artmasıyla birlikte anne babasının ve çevresindeki diğer yetişkin bireylerin tepkileri ve yaşanan zıtlaşmalar daha sonraki zamanlarda ortaya çıkacak olan sonuçları tayin eden başlıca sebeplerdendir. Sosyalleşmede ilk aşama ailedir (Tiryaki, 2000).

Ergenin kişiliğinin gelişmesinde aile ortamının nitelikleri son derece önemlidir. Ergen, ebeveynler ile arasında gerçekleşen iletişimle sosyalleşirken, Ebeveynler de farkında olmadan bu durumdan etkilenirler, Ergenlerin çevrelerinde yaklaşım ve davranışlarını örnek alabileceği, bireylere ihtiyaçları olduğundan genellikle ebeveynlerini örnek alırlar. Erkekler genellikle babalarıyla, Kızlar ise anneleriyle özdeşim kurmaya çalışırlar. İnsan toplumsal bir varlık olarak başka insanlar tarafından seilmeyi, kendisine ilgi duyulmasını bekler. Bu tarz ihtiyaçlarını gidermek için ise ilk olarak aile üyelerine yönelir (Şenyüzlü, 2013).

Kurulacak bu tarz ilişkiler sayesinde maddî ve manevî destek sağlanmış olur. Bu yönüyle baktığımızda hayatının belirli zamanlarında problemler yaşamış kişilerin, sosyal destek ihtiyaçları karşılanmış insanlara göre, psikolojik sorunlarla baş edebilmede daha başarısız oldukları görülmüştür. Demokratik bir aile ortamında yetişen bireylerin kendilerini ortaya koyma da kimliklerini geliştirdiği, doğru çıkarımlar yapabildikleri ve sosyal hayatta daha katılımcı oldukları görülmüştür. Baskıcı bir aile ortamında, tepkisel bir şekilde yetişen bireylerin ise; pasif, çekingen ve baskıcı özellikler taşıdığı belirtilmiştir.

Anne ve babanın tavır ve eylemlerinde ergen bireye yönelik teşvik edici ve kontrol edici durumları sorgulayan Dr. Atakan'a göre çocuğunu ikna yoluyla kontrol altına almayı uygulayan eden anne babaların çocuğu, yetişkin bireylerin his, düşünce, değer yapıları ve isteklerinin nedenleri ve sonuçları ilgili bilgi sahibidirler. Dr. Atakan, ergen ile anne babaların eylemleri arasındaki ilişkiyle ilgili yaptığı bir çalışmada betimlerken:

- Babanın erkek çocuğuyla arkadaşlık ilişkisi kurmasıyla, çocuğun babasının taleplerini karşılaması arasında pozitif bir ilişki söz konusudur.

- Annenin, erkek çocuğunu ikna ederek kontrolü altına alması, kız çocuğunun annenin taleplerini karşılama arasında pozitif bir ilişki söz konusudur.
- Babanın kız çocuğunu korkutarak kontrolü altına alması, kız çocuğunun babanın taleplerine verdiği karşılık arasında negatif bir ilişki vardır.
- Anneni kızına karşı sevgisini göstermeden, kaçarak kontrol etmeye çalışmasıyla, kız çocuğunun annenin taleplerine verdiği cevap arasındaki ilişkinin negatif bir ilişki olduğu söz konusudur (Okyaz, 2017).

3.3.2. Eğitim (Okul)

Eğitim kurumuna ait temel işlevlerin en önceliği, genç toplumlara kültürel değerlerimizin toplumsal ve etik olarak kabul edilen şekilde aktarılmasının sağlanmasıyla beraber içinde bulunduğumuz toplumun kültürlerine de adapte olmaları gelir. Okulu ergen bireyin hayatında bir binanın temel tuğlası sayabiliriz. Okul, insanların tüm yaşamı sürece ihtiyaçları olan kültürel değer yargılarını kazanmalarına yardımcı olurken, aynı zamanda yaşadığı topluma uyum sağlaması için ihtiyacı olan toplumsallaşma erdemini de kazandırır. Ergen kişinin okul çevresinde karşılaştığı en büyük sorun için sosyalleşme sorunu diyebiliriz (Şenyüzlü, 2013).

Çocuk yaşlardan 20'li yaşlara, hatta yetişkin insanların her türlü eğitim gördükleri kurumlara "okul" denir. Evet, bu ifade okulun başlıca görevlerinden birini açıklamaktadır. Okul, özellikle okul öncesi kademelerde, çocuklara farklı eğitim ve öğretim deneyimleri sunarak, her bir çocuğun kendine özgü yetenekleri, ilgi alanları ve gelişim seviyelerini desteklemek amacıyla bir araç olarak işlev görür. Ayrıca, bu deneyimler aracılığıyla çocukları eş yaşantılardan geçirir ve onları sosyal becerilerini geliştirmek, işbirliği yapmak ve toplum içinde etkili bir şekilde iletişim kurmak için hazırlar. Bu, aile içinde başlatılan sosyalizasyon sürecini okul ortamında sürdürmek anlamına gelir. Bu sayede çocuklar, farklı insanlarla etkileşimde bulunarak sosyal normları anlama ve uygulama fırsatı bulurlar (Uluişik, 2015).

Modern toplumda toplumsallaşma süreçleri daha karmaşık hale gelmiş ve eğitim sisteminin bu değişen koşullara uyum sağlaması önemlidir. Eğitim süreçlerinin uzatılması, eğitim içeriklerinin güncellenmesi ve toplumsal becerilere odaklanması bu süreçte yardımcı olabilir.

3.3.3. Arkadaş Grupları

Akran olan çocukların bir araya gelişmesi ile oluşan gruplara akran grupları denir. Gelenekçil toplumlarda bulunan, özellikle erkek çocuklarının oluşturduğu akran grupları yaş aralıkları çerçevesinde şekillenir. Erkek çocukları yaş aldıkça kendi kültürüne özgü kutlamalar yapar. Sadece belirli bir yaş aralıklarında oluşan gruplardaki insanlar, hayatın belli aşamalarından birey bazında geçmenin yanı sıra yaşadıkları grubun tamamıyla ortak şekilde geçerler (Shokoufeh, 2018).

Arkadaş gruplarının sağladığı en önemli fayda, grubun ergen çocuk veya genç için referans niteliğinde ve davranışsal olarak ışık tutan görevi üstlenmesidir. Ergen genç, öz eleştiri ve diğerlerine yönelik yapacağı değerlendirmeleri bu sosyal topluluklarda gerçekleştirme fırsatı bulur. Ergen, özdeşim kurarak, yer aldığı arkadaş grubunun diğer üyelerinin düşünce ve davranışlarını içselleştirir. Arkadaş grubuyla beraber elde ettiği bakış açısını özümseyerek bunu aile ortamına da taşıyarak aile ortamında savunur.

3.3.4. Sosyalleşme ve Spor

Sosyalleşmenin bebeklik döneminde başlayıp bireyin hayatının sonuna kadar devam eden bir süreç olduğunu bilinmektedir. Bu sürece katkısı olan birçok etken vardır. Sporda sosyalleşmenin oluşmasında katkı sağlayan önemli bir etkendir.

Spor, bu gün ekonomiden siyasete, milletin birliği, dayanışma ve barıştan, ırkçılığa, zamanın değerlendirilmesinden, iş bölümüne gibi birçok yönü olan sosyal bir kurumdur (Korucu Aytan, 2010). Spor; bireye sağlık, iyi karakter, kişilik özellikleri, yapıcı ve üretken davranışlar kazandıran bir uğraşı alanıdır. Spor öz saygısını destekler kendisine olan güvenini artırır ve iradeyi kuvvetlendirerek kişiliğin gelişmesini sağlar. Kişinin farkında olmadığı yeteneklerini ve yaratıcı yönünün ortaya çıkararak bedensel gelişmenin yanı sıra ruhsal ve sosyal gelişmeyi olası kılar (Selçuk, 1998).

Spor vesilesiyle kişilerde, içinde bulunduğu topluluğu tanıma, düzene uyum sağlama, doğruyu yanlış ayırt edebilme, kendisi dışındakilerin de saygınlığına kanaat getirme, başarı ve başarısızlığı kabul etme, mutluluk ve üzüntü hissi gibi özellikleri geliştirecektir. Sporun bir diğer mühim fonksiyonu grup içi aidiyet duygusunu aşılması ve geliştirmesidir. Aidiyet hissi sosyal bir varlık olan insanın toplumsallaşması aşamasında olmazsa olmaz değerler içerisinde sayılır. Aileye, içinde bulunduğu grup ve ya takıma, birlikte yaşadığı topluma ve millete ait olma, kişinin topluluk içinde

üstlendiği rolün tayin edilmesinde, statü sahibi olmasında, değerli bir ölçüt olarak görülür. Spor sahasında kazanılan başarı bu gibi duyguları besleyecek ve kişilerin sosyalleşmesine katkı sağlayacaktır (Şahan, 2007).

Spor etkinlikleri farklı insanları, toplulukları ve ülkeleri bir araya getirerek kaynaştırır. Uluslararası spor etkinlikleri, farklı kültürlerden ve inançlardan insanları aynı takımlarda bir araya getirir ve birlik olmayı teşvik eder. Spor, insanlar arasında sağlıklı bir iletişim kurulmasına yardımcı olur. Takım sporları ve rekabet, iletişim becerilerini geliştirir ve dostlukları güçlendirir. Spor, zararlı alışkanlıklardan kaçınmaya ve madde bağımlılıklarından korunmaya yardımcı olabilir. Boş zamanlarını spor yaparak geçiren kişiler, olumsuz alışkanlıklara daha az eğilimli olabilirler. Spor, insanların sosyal becerilerini geliştirmelerine yardımcı olur. Takım sporları ve spor etkinlikleri, insanların bir araya gelmesini, işbirliği yapmasını ve arkadaşlıklar kurmasını teşvik eder bu nedenlerle, sporun kişisel gelişim, toplumsal birleşme ve sağlıklı yaşam tarzları için önemli bir rolü olduğunu söyleyebilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GEREÇ VE YÖNTEM

4.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama modeli kullanılmıştır. Genel tarama modeli; çok sayıda kişilerden meydana gelen bir evrende, evren hakkında genel bir düşünceye ulaşmak için evrenin tümü veya evrenden alınacak bir grup örnek veya örneklem üzerinde yapılan düzenleme çalışmalarıdır (Bahtiyar ve Can, 2017).

Araştırmanın genel amacı ve modeldeki ilişkiler doğrultusunda yedi hipotez geliştirilmiştir.

- H₁1: Spor Lisesi öğrencilerinin yaş değişkenine göre saldırganlık ve sosyalleşme davranışları arasında anlamlı bir fark vardır.
- H₁2: Spor Lisesi öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre saldırganlık ve sosyalleşme davranışları arasında anlamlı bir fark vardır.
- H₁3: Spor Lisesi öğrencilerinin spor türü değişkenine göre saldırganlık ve sosyalleşme davranışları arasında anlamlı bir fark vardır.
- H₁4: Spor Lisesi öğrencilerinin sınıf değişkenine göre saldırganlık ve sosyalleşme davranışları arasında anlamlı bir fark vardır.
- H₁5: Spor Lisesi öğrencilerinin aile gelir durumu değişkenine göre saldırganlık ve sosyalleşme davranışları arasında anlamlı bir fark vardır.
- H₁6: Spor Lisesi öğrencilerinin kulüp lisansı değişkenine göre saldırganlık ve sosyalleşme davranışları arasında anlamlı bir fark vardır.
- H₁7: Spor Lisesi öğrencilerinin haftalık spor geçmişi değişkenine göre saldırganlık ve sosyalleşme davranışları arasında anlamlı bir fark vardır.

4.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evreni, 2022-2023 eğitim öğretim yılında Muş ili spor lisesinde öğrenim gören öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise 2022-2023 eğitim öğretim yılında Muş ili spor lisesinde öğrenim gören 9, 10, 11 ve 12. sınıflarında

okuyan rastgele örnek yöntemiyle seçilmiş 90 kadın ve 110 erkek olmak üzere toplam 200 öğrenciden oluşmaktadır.

4.3. VERİLERİN TOPLANMASI

Veriler toplanmadan önce Muş Alparslan Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunun 12.10.2022 tarihli ve 41 sayılı kararı ile etik onay alınmıştır. Daha sonra ilgili kurumlardan gerekli yasal izinler alınmıştır. Alınan izinlerin ardından örnekleme alınması planlanan hedef grupların aileleri ve kendileri ile ön görüşme yapılarak çalışmanın amacı anlatılarak Veli Onam Formu imzalatılmıştır. Yapılan bilgilendirmenin ardından araştırmaya gönüllü katılmayı kabul eden spor lisesi öğrencilerine ölçme araçlarının uygulaması yapılmıştır. Veriler, 2022-2023 eğitim öğretim yılı ikinci dönemde 13.02.2023–24.02.2023 tarihlerinde Muş ili spor lisesi 9-12. Sınıflarında öğrenim gören öğrencilerden toplanmıştır.

4.4. ARAŞTIRMADA VERİ TOPLAMA ARAÇLAR

4.4.1. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek ve bağımsız değişkenleri oluşturmak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmış olan 7 sorudan oluşan bir formdur.

4.4.2. Buss Perry Saldırganlık Ölçeği

Öğrencilerin saldırganlık düzeylerini ölçmek için Madran (2013) tarafından Türkçe formunun geçerli ve güvenilirlik çalışması yapılmış olan “Buss Perry Saldırganlık Ölçeği” içerisinde 4 alt faktör bulunmaktadır. Toplam 29 maddeden oluşmakta olan Buss Perry Saldırganlık Ölçeği 5’li likert türünde hazırlanmıştır. Likert türünde hazırlanan ölçeğin maddeleri, (1) Hiç Katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Kararsızım, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen Katılıyorum, şeklinde kodlama yapılmıştır.

- Fiziksel saldırganlık alt boyutu toplam 9 (2.5.8.11.13.16.22.25.29) maddeden,
- Öfke alt boyutu toplam 7 (1.9.12.18.19.23.28) maddeden,
- Düşmanlık alt boyutu toplam 8 (3.7.9.15.17.20.23.26) maddeden,
- Sözel saldırganlık alt boyutu toplam 5 (4.6.14.21.27) maddeden oluşmaktadır.

Saldırganlık ölçeğinin güvenilirlik katsayılarını bulmak için Cronbach Alpha yöntemi kullanılmış ve ölçeğin güvenilirlik katsayısı; fiziksel saldırganlık için 0.78, düşmanlık için 0.71, öfke için 0.76, sözel saldırganlık için 0.48 olmak üzere toplam Cronbach Alpha değeri 0.85 olarak hesaplanmıştır (Madran, 2013). Yaptığımız bu araştırmada ise saldırganlık ölçeği güvenilirliği için Cronbach Alpha değeri 0.80 olarak hesaplanmıştır.

4.4.3. Sosyalleşme Boyutu Ölçeği

Öğrencilerin sosyalleşme düzeylerini ölçmek için kullanılan Şahan'ın (2007) "Sosyalleşme Boyutu" 34 sorudan oluşmakta ve 5'li likert türünde hazırlanmıştır. Likert ölçeği kodlaması (1) Hiç Katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Kararsızım, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen Katılıyorum, şeklindedir.

Sosyalleşme boyutunun güvenilirliği için Cronbach Alpha yöntemi kullanılmış ve sosyalleşme boyutunun güvenilirliği $\alpha=0.739$ şeklinde hesaplanmıştır (Şahan, 2007). Yaptığımız bu araştırmada ise sosyalleşme boyutu ölçeği güvenilirliği için Cronbach Alpha değeri 0.87 olarak hesaplanmıştır.

4.5. ARAŞTIRMADA ANALİZİ YÖNTEMİ

Katılımcılardan toplanan verilerin sayısal kodlamaları ve istatistiksel analizler için SPSS paket programı kullanılmıştır. Verilerin analizinden önce normallik testi yapılmıştır. Normallik testinde verilerin çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerlerine bakılmıştır. Verilerin $-1,5 > \dots < +1,5$ aralığında olduğu belirlenmiştir. Bu değerlerin normal dağılıma uygun olduğu ifade edilmektedir (George ve Mallery, 2019). Normal dağılım gösteren veriler parametrik testler kullanılarak çözümlenmiştir. Verilerin analizinde betimsel istatistiksel, bağımsız örneklem t-testi, tek yönlü varyans analizi (one-way ANOVA), farklılıkların kaynağını belirlemek için Post-Hoc (LDS) testi kullanılmıştır. Güven aralığı %95 olarak seçilmiş olup, $p < 0,05$ 'in altında kalan değerler istatistiksel açıdan anlamlı olarak kabul edilmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

5.1. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmaya katılan bireylerden elde edilen bulgular ve yorumlar yer almaktadır.

Tablo 5.1’de çalışmaya katılan katılımcıların demografik değişkenlere verdikleri cevaplar, kişi sayısı (N) ve yüzde (%) olarak verilmiştir.

Tablo 5.1. Demografik Analiz

Demografik Değişkenler	F	%	
Yaş	14 Yaş	30	15,0%
	15 Yaş	40	20,0%
	16 Yaş	86	43,0%
	17 Yaş	44	22,0%
Cinsiyet	Kadın	90	45,0%
	Erkek	110	55,0%
Spor Türü	Bireysel Sporlar	54	27,0%
	Takım Sporları	146	73,0%
Sınıf	9.Sınıf	46	23,0%
	10.Sınıf	51	25,5%
	11.Sınıf	72	36,0%
	12.Sınıf	31	15,5%
Aile Gelir Durumu	3000 TL ve altı	43	21,5%
	3001-5000 TL	42	21,0%
	5001-8000 TL	53	26,5%
	8001 TL ve üstü	62	31,0%
Kulüp Lisansı	Lisanslı	120	60,0%
	Lisanssız	80	40,0%
Spor Geçmişi	1 Yıl	28	14,0%
	2 Yıl	42	21,0%
	3 Yıl	58	29,0%
	4 Yıl ve üstü	72	36,0%
	Toplam	200	100,0%

Bu ankete katılan katılımcılardan, %15'i 14 yaşında, %20'si 15 yaşında, %43'i 16 yaşında, %22'si ise 17 yaşında; %45'i kadın, %55'i erkek; %27'si bireysel sporları, %73'ü takım sporları; %23'ü 9. sınıf, %25,5'i 10. sınıf, %36'sı 11. sınıf, %15,5'i 12. sınıf; %21,5'i 3000 ve altı, %21'i 3001-5000 TL, %26,5'i 5001-8000 TL arası, %31'i ise 8001 TL ve üzeri; %90,5'i okul sporlarına katıldığını, %9,5'i okul sporlarına katılmadığını; %60'ı kulüp lisansının olduğu, %40'ı ise kulüp lisansının olmadığını; %29,5'i haftada 1 gün spor yapıyorum, %60,5'ü haftada 2-3 gün, %1'i haftada 4 gün ve üstü, %9'u ise spor yapmıyorum; %14,0'i spor yaşının 1 yıldan daha az, %21'i 1-2 yıl, %29'u 2-3 yıl, %36'sı ise 3 yıldan daha fazla yanıtını verdiği görülmektedir.

Tablo 5.2. Saldırganlık ve Sosyalleşme Verilerinin Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

Ölçek ve Alt Boyutlar	N	Min.	Max.	Ort.	S.S.	Skewness	Kurtosis
Fiziksel Saldırganlık	200	14,00	45,00	25,98	5,66	,190	-,112
Öfke	200	11,00	31,00	20,87	4,14	,142	-,283
Düşmanlık	200	11,00	40,00	24,76	5,95	,042	-,462
Sözel Saldırganlık	200	5,00	25,00	14,58	3,86	,116	-,224
Saldırganlık Düzeyi Ölçek Toplam	200	48,00	141,00	85,93	15,37	,251	,326
Sosyalleşme Düzeyi Ölçek Toplam	200	58,00	154,00	118,31	18,47	-,818	,534

Tablo 5.2.'ye göre sporcuların saldırganlık ölçek toplam ve alt boyutları ile sosyalleşme düzeyi ölçek toplamı çarpıklık ve basıklık değerlerine göre verilerin normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir ($-1,5 > \dots < +1,5$). Normal dağılım gösteren verilen istatistiksel karşılaştırmalarında parametrik testler kullanılmıştır.

Tablo 5.3. Yaş İlişkin Bulgular

Ölçek ve Alt Boyutlar	Yaş	N	Ort.	S.S.	F	p
Fiziksel Saldırganlık	14 Yaş	30	25,47	5,16	1,270	0,286
	15 Yaş	40	27,43	5,45		
	16 Yaş	86	25,91	5,99		
	17 Yaş	44	25,16	5,45		
Öfke	14 Yaş	30	21,47	3,28	1,002	0,393
	15 Yaş	40	21,63	4,81		
	16 Yaş	86	20,47	4,02		
	17 Yaş	44	20,57	4,26		
Düşmanlık	14 Yaş	30	24,67	6,14	0,431	0,731
	15 Yaş	40	25,48	6,91		
	16 Yaş	86	24,28	5,80		
	17 Yaş	44	25,11	5,23		
Sözel Saldırganlık	14 Yaş	30	14,20	3,32	0,163	0,921
	15 Yaş	40	14,55	4,16		
	16 Yaş	86	14,59	4,11		
	17 Yaş	44	14,84	3,50		
Saldırganlık Düzeyi Ölçek Toplamı	14 Yaş	30	85,53	15,22	0,788	0,502
	15 Yaş	40	89,25	17,19		
	16 Yaş	86	84,97	14,70		
	17 Yaş	44	85,05	15,13		
Sosyalleşme Düzeyi Ölçek Toplamı	14 Yaş	30	119,27	17,03	0,384	0,765
	15 Yaş	40	115,68	21,38		
	16 Yaş	86	119,33	16,88		
	17 Yaş	44	118,07	19,91		

Tablo 5.3.'e göre spor lisesi öğrencilerinin yaş değişkeninde fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık, sözel saldırganlık alt boyutları ve saldırganlık düzeyi ölçek toplamı ile sosyalleşme düzeyi ölçek toplamında yaş grupları arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 5.4. Cinsiyete İlişkin Bulgular

Ölçek ve Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	Ort.	S.S.	t	p
Fiziksel Saldırganlık	Kadın	90	25,97	5,30	-,030	,976
	Erkek	110	25,99	5,96		
Öfke	Kadın	90	21,40	4,47	1,643	,102
	Erkek	110	20,44	3,83		
Düşmanlık	Kadın	90	25,40	6,45	1,380	,169
	Erkek	110	24,24	5,47		
Sözel Saldırganlık	Kadın	90	14,70	4,17	,397	,692
	Erkek	110	14,48	3,60		
Saldırganlık Düzeyi Ölçek Toplam	Kadın	90	87,20	16,65	1,062	,290
	Erkek	110	84,88	14,23		
Sosyalleşme Düzeyi Ölçek Toplam	Kadın	90	123,50	17,12	3,708	,000*
	Erkek	110	114,06	18,53		

*p<0,05

Tablo 5.4.'e göre spor lisesi öğrencilerinin cinsiyet değişkeninde sosyalleşme düzeyi ölçek toplamında anlamlı bir fark bulunurken (p<0,05), fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık, sözel saldırganlık alt boyutları ve saldırganlık düzeyi ölçek toplamında gruplar arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir (p>0,05).

Cinsiyete ilişkin bulgularda çalışmaya katılan kadınların erkeklere göre sosyalleşme düzeyi puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5.5. Spor Türüne İlişkin Bulgular

Ölçek ve Alt Boyutlar	Spor Türü	N	Ort.	S.S.	t	p
Fiziksel Saldırganlık	Bireysel Sporlar	54	26,20	5,79	,339	,735
	Takım Sporları	146	25,90	5,63		
Öfke	Bireysel Sporlar	54	21,48	4,71	1,271	,205
	Takım Sporları	146	20,64	3,91		
Düşmanlık	Bireysel Sporlar	54	24,85	6,34	,133	,895
	Takım Sporları	146	24,73	5,81		
Sözel Saldırganlık	Bireysel Sporlar	54	14,24	3,90	-,755	,451
	Takım Sporları	146	14,71	3,85		
Saldırganlık Düzeyi Ölçek Toplam	Bireysel Sporlar	54	86,26	17,04	,187	,852
	Takım Sporları	146	85,80	14,77		
Sosyalleşme Düzeyi Ölçek Toplam	Bireysel Sporlar	54	117,48	19,78	-,385	,701
	Takım Sporları	146	118,62	18,03		

Tablo 5.5.'e göre spor lisesi öğrencilerinin spor türü değişkeninde fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık, sözel saldırganlık alt boyutları ve saldırganlık düzeyi ölçek toplamı ile sosyalleşme düzeyi ölçek toplamında gruplar arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 5.6. Sınıf Kademesine İlişkin Bulgular

Ölçek ve Alt Boyutlar	Sınıf	N	Ort.	S.S.	F	p
Fiziksel Saldırganlık	9.Sınıf	46	25,11	5,10	1,029	0,381
	10.Sınıf	51	27,02	5,39		
	11.Sınıf	72	26,03	6,22		
	12.Sınıf	31	25,45	5,50		
Öfke	9.Sınıf	46	21,22	3,55	0,542	0,654
	10.Sınıf	51	21,27	4,82		
	11.Sınıf	72	20,44	3,95		
	12.Sınıf	31	20,68	4,30		
Düşmanlık	9.Sınıf	46	24,22	6,24	0,201	0,895
	10.Sınıf	51	24,88	5,87		
	11.Sınıf	72	25,07	5,81		
	12.Sınıf	31	24,65	6,17		
Sözel Saldırganlık	9.Sınıf	46	14,20	3,66	0,334	0,801
	10.Sınıf	51	14,41	3,65		
	11.Sınıf	72	14,86	4,16		
	12.Sınıf	31	14,77	3,89		
Saldırganlık Düzeyi Ölçek Toplam	9.Sınıf	46	84,65	15,01	0,343	0,794
	10.Sınıf	51	87,61	15,49		
	11.Sınıf	72	85,94	15,11		
	12.Sınıf	31	85,00	16,75		
Sosyalleşme Düzeyi Ölçek Toplam	9.Sınıf	46	116,04	19,29	0,516	0,671
	10.Sınıf	51	120,71	17,31		
	11.Sınıf	72	118,10	18,42		
	12.Sınıf	31	118,23	19,64		

Tablo 5.5.'e göre spor lisesi öğrencilerinin sınıf değişkeninde fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık, sözel saldırganlık alt boyutları ve saldırganlık düzeyi ölçek toplamı ile sosyalleşme düzeyi ölçek toplam puanlarında gruplar arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 5.7. Aile Gelir Durumuna İlişkin Bulgular

Ölçek ve Alt Boyutlar	Gelir Düzeyi	N	Ort.	S.S.	F	p	Fark
Fiziksel Saldırganlık	3000 TL ve altı ¹	43	25,16	5,04	3,070	,029*	3>2
	3001-5000 TL ²	42	24,12	5,73			
	5001-8000 TL ³	53	27,02	5,54			
	8001 TL ve üstü ⁴	62	26,92	5,83			
Öfke	3000 TL ve altı ¹	43	19,95	3,83	3,325	,021*	3>1,2,4
	3001-5000 TL ²	42	20,40	4,33			
	5001-8000 TL ³	53	22,34	4,14			
	8001 TL ve üstü ⁴	62	20,56	4,00			
Düşmanlık	3000 TL ve altı ¹	43	24,91	5,58	1,299	,276	p>0,05
	3001-5000 TL ²	42	23,67	6,95			
	5001-8000 TL ³	53	25,96	5,54			
	8001 TL ve üstü ⁴	62	24,37	5,74			
Sözel Saldırganlık	3000 TL ve altı ¹	43	14,09	3,25	1,849	,140	p>0,05
	3001-5000 TL ²	42	13,62	3,97			
	5001-8000 TL ³	53	15,11	3,95			
	8001 TL ve üstü ⁴	62	15,11	4,02			
Saldırganlık Düzeyi Ölçek Toplam	3000 TL ve altı ¹	43	83,86	13,68	2,660	,049*	3>2
	3001-5000 TL ²	42	81,45	17,24			
	5001-8000 TL ³	53	89,57	15,08			
	8001 TL ve üstü ⁴	62	87,27	14,76			
Sosyalleşme Düzeyi Ölçek Toplam	3000 TL ve altı ¹	43	116,60	17,58	2,966	,033*	4>2
	3001-5000 TL ²	42	111,90	21,62			
	5001-8000 TL ³	53	120,38	16,90			
	8001 TL ve üstü ⁴	62	122,06	17,15			

*p<0,05

Tablo 5.7.'ye göre spor lisesi öğrencilerinin aile gelir durumu değişkeninde fiziksel saldırganlık, öfke, saldırganlık düzeyi ölçek toplamı ve sosyalleşme düzeyi ölçek toplamında gruplar arasında anlamlı bir fark bulunurken (p<0,05), düşmanlık ve sözel saldırganlık alt boyutlarında gruplar arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir (p>0,05).

Aile gelir durumu 5001-8000 TL olan öğrencilerin 3001-5000 TL olan öğrencilere, aile gelir durumu 8001 TL ve üstünde olan öğrencilerin 3001-5000 TL olan öğrencilere göre fiziksel saldırganlık alt boyutu puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Aile gelir durumu, 5001-8000 TL olan öğrencilerin aile geliri 3000 TL ve altı, 3001-5000 TL ve 8000 TL ve üstü olan öğrencilere göre öfke alt boyutu

puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Aile gelir durumu 5001-8000 TL olan öğrencilerin 3001-5000 TL olan öğrencilere göre saldırganlık düzeyi ölçek toplam puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Aile gelir durumu 8001 TL ve üstünde olan öğrencilerin 3001-5000 TL olan öğrencilere göre sosyalleşme düzeyi ölçek toplam puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 5.8. Lisanslı veya Lisanssız Spor Yapma Durumuna İlişkin Bulgular

Ölçek ve Alt Boyutlar	Kulüp Lisansı	N	Ort.	S.S.	t	p
Fiziksel Saldırganlık	Lisanslı	120	26,64	6,05	2,041	,043*
	Lisanssız	80	24,99	4,89		
Öfke	Lisanslı	120	21,15	4,38	1,172	,243
	Lisanssız	80	20,45	3,74		
Düşmanlık	Lisanslı	120	25,15	6,23	1,137	,257
	Lisanssız	80	24,18	5,48		
Sözel Saldırganlık	Lisanslı	120	14,73	3,85	0,650	,517
	Lisanssız	80	14,36	3,89		
Saldırganlık Düzeyi Ölçek Toplam	Lisanslı	120	87,29	16,71	1,546	,124
	Lisanssız	80	83,88	12,93		
Sosyalleşme Düzeyi Ölçek Toplam	Lisanslı	120	118,00	18,42	-0,290	,772
	Lisanssız	80	118,78	18,65		

*p<0,05

Tablo 5.8.'e göre spor lisesi öğrencilerinin lisanslı sporcu değişkeninde fiziksel saldırganlık alt boyutunda anlamlı bir fark bulunmuştur. Öfke, düşmanlık, sözel saldırganlık alt boyutları ve saldırganlık düzeyi ölçek toplamı ile sosyalleşme düzeyi ölçek toplam puanlarında gruplar arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir (p>0,05).

Kulüplerde lisanslı olarak spor yapan öğrencilerin lisanssız spor yapan öğrencilere göre fiziksel saldırganlık puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 5.9. Spor Geçmişine İlişkin Bulgular

Ölçek ve Alt Boyutlar	Spor Geçmişi	N	Ort.	S.S.	F	p	Fark
Fiziksel Saldırganlık	1 Yıl ¹	28	25,36	5,05	1,143	,333	p>0,05
	2 Yıl ²	42	26,86	4,68			
	3 Yıl ³	58	25,05	5,45			
	4 Yıl ve üstü ⁴	72	26,46	6,48			
Öfke	1 Yıl ¹	28	21,79	3,21	4,643	,004*	1>3
	2 Yıl ²	42	22,50	4,36			2>1,3,4
	3 Yıl ³	58	19,67	3,83			
	4 Yıl ve üstü ⁴	72	20,53	4,27			
Düşmanlık	1 Yıl ¹	28	24,93	6,24	1,949	,123	p>0,05
	2 Yıl ²	42	26,50	5,02			
	3 Yıl ³	58	24,69	5,73			
	4 Yıl ve üstü ⁴	72	23,74	6,37			
Sözel Saldırganlık	1 Yıl ¹	28	14,39	3,34	0,327	,806	p>0,05
	2 Yıl ²	42	14,57	3,79			
	3 Yıl ³	58	14,98	4,03			
	4 Yıl ve üstü ⁴	72	14,33	4,00			
Saldırganlık Düzeyi Ölçek Toplam	1 Yıl ¹	28	86,54	14,24	1,308	,273	p>0,05
	2 Yıl ²	42	89,81	13,98			
	3 Yıl ³	58	84,02	14,64			
	4 Yıl ve üstü ⁴	72	84,96	16,94			
Sosyalleşme Düzeyi Ölçek Toplam	1 Yıl ¹	28	114,46	17,79	0,866	,459	p>0,05
	2 Yıl ²	42	121,45	15,30			
	3 Yıl ³	58	117,40	19,16			
	4 Yıl ve üstü ⁴	72	118,71	19,83			

*p<0,05

Tablo 5,9.'a göre spor lisesi öğrencilerinin spor geçmişi değişkeninde öfke alt boyutunda gruplar arasında anlamlı bir fark bulunurken (p<0,05) fiziksel saldırganlık, düşmanlık, sözel saldırganlık alt boyutları ve saldırganlık düzeyi ölçek toplamı ile sosyalleşme düzeyi ölçek toplamında gruplar arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir (p>0,05).

Spor geçmişi 1 yıl olan öğrencilerin 3 yıl olan öğrencilere, spor geçmişi 2 yıl olan öğrencilerin 1 yıl, 3 yıl ve 4 yıl olan öğrencilere göre öfke alt boyutu puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

5.2. TARTIŞMA

Bu araştırmada; Muş ili spor lisesi öğrencilerinin demografik özelliklere göre saldırganlık ve sosyalleşme düzeyleri belirlenmiştir. Araştırmada yaş değişkenine göre spor lisesi öğrencilerinin fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık, sözel saldırganlık alt boyutları ve saldırganlık düzeyi ölçek toplamı ile sosyalleşme düzeyi ölçek toplamında yaş grupları arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Literatür incelendiğinde Bostancı ve ark. (2017), yaptıkları çalışmada farklı yaşlarda çalışmaya katılanların saldırganlık alt boyutları ve sosyalleşme düzeylerinde anlamlı bir fark tespit edilmemiştir.

Çalışmamızda cinsiyet değişkenine göre fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık, sözel saldırganlık alt boyutları ve saldırganlık düzeyi ölçek toplam puanları açısından kadınlar ve erkekler arasında anlamlı bir fark elde edilememiştir. Literatürde araştırmamıza benzer sonuçlar bulan araştırmacılar bulunsa da farklı sonuçlarda mevcuttur. Tutkun ve ark. (2010), yaptıkları araştırmada kadın öğrenciler ile erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık bulamazken, Bostancı ve ark. (2017) yaptıkları çalışmada erkeklerin kadınlara göre daha saldırgan olduğunu bulmuştur. Çalışmamızdaki sonuçların bu araştırma ile farklılık göstermesinin araştırmayı yaptığımız öğrenci grubunun bulunduğu okul türü, çevresi ve yaptıkları spor branşlarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çalışmamızda cinsiyet değişkenine göre sosyalleşme düzeyi ölçek toplam puanları açısından kadınlar ve erkekler arasında anlamlı bir fark elde edilmiştir. Kadınların sosyalleşme düzeylerinin erkeklerin sosyalleşme düzeylerinden yüksek olduğu belirlenmiştir. Bunun nedeni olarak yaptığımız çalışmadaki kadın öğrencilerin yaptıkları spor branşları ve sosyal çevreden dolayı bu sonuca ulaşıldığı değerlendirilmektedir. Tuncel ve Kaya (2019) kadın katılımcıların sosyalleşme düzeyinin erkek katılımcılara göre daha yüksek olduğunu ifade etmiştir. Şahan (2007) ve Korucu Aytan (2010, çalışmalarında kadın katılımcıların sosyalleşme düzeylerinin erkek katılımcılara göre daha yüksek düzeyde olduğu sonucuna varmışlardır. Literatürde yapılan bu araştırmaların yaptığımız çalışma ile benzerlik gösterdiği ve çalışmamızı desteklediği görülmektedir.

Çalışmamıza göre spor lisesi öğrencilerinin spor türü değişkeninde fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık, sözel saldırganlık alt boyutları ve saldırganlık düzeyi ölçek toplamı ile sosyalleşme düzeyi ölçek toplam puanlarında gruplar arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Yalçın (2009) spor branşları açısından saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar olduğunu belirlemiştir. Yaptığımız çalışmadaki sonucun farklı çıkmasının nedeni olarak öğrencilerimizin yapmış oldukları spor branşından kaynaklandığı görülmektedir. Kırkbir (2014), yapmış olduğu araştırma incelendiğinde ise sporcuların spor branşlarıyla genel saldırganlık puanları arasındaki farkın önemsiz olduğunu söylemiştir. Atar (2019) ve Çiloğlu (2019) ise, yapmış oldukları çalışmalarında, sporcuların branşları ile genel saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulamamışlardır. Bu yönü ile yapılan bu çalışmalar yaptığımız çalışmayı desteklemektedir.

Yaptığımız çalışmada spor lisesi öğrencilerinin sınıf değişkeninde fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık, sözel saldırganlık alt boyutları ve saldırganlık düzeyi ölçek toplamı ile sosyalleşme düzeyi ölçek toplam puanlarında gruplar arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Yapılan literatür taramasında sınıf değişkeninin saldırganlık ve sosyalleşme düzeyi üzerinde etkisinin olduğu çalışmalarda bulunmuştur. Korucu Aytan (2010), “*ortaöğretim (öğrencilerinin sosyalleşmelerinde sporun etkileri*” adlı doktora tezi çalışmasında, birinci sınıfta eğitim alan kişiler ile üst sınıflarda eğitim alan kişilerin sosyalleşme düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı değildir ve iki grup arasında istatistiksel olarak sosyalleşme düzeyleri bakımından farklılık bulunamamıştır. Korucu Aytan (2010), yapmış olduğu çalışmada ortaöğretimde birinci sınıf ve üst sınıflara giden öğrencilerin sosyalleşme durumları incelendiğinde fark olmadığını belirtmiştir. Erdimez'in (2016), yapmış olduğu araştırma incelendiğinde Araştırma grubunun Sınıf değişkenine göre Sporla Sosyalleşme düzeyleri arasındaki farkın istatistiksel sonuçlara göre anlamlı olmadığı sonucu elde edilmiştir. Buna göre çalışmada yer alan grubunun sınıf değişkeninin saldırganlık ve sosyalleşme düzeyine bir etkisinin olmadığı görülmektedir. Literatürde yapılan bu araştırmaların yaptığımız çalışma ile benzerlik gösterdiği ve çalışmamızı desteklediği görülmektedir.

Yıldız (2015) çalışmasında sadece 4. sınıfta eğitim alan kişiler ile 1., 2. ve 3. sınıfta eğitim alan kişiler arasında anlamlı bir farklılık olduğunu belirtmektedir. Şahan (2007), çalışmasında öğrencilerin, sınıf düzeylerine göre saldırganlık düzeyleri arasında

anlamli bir farkin olduğu ve saldırganlık düzeyine ilişkin en yüksek ortalamasının son sınıfta okuyan öğrencilere ait olduğunu ifade etmektedir. Uluşık (2015), “*spor yapan ve yapmayan ortaöğretim öğrencilerinin stres ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*” araştırmasında, katılımcıların düşmanlık puanları sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık göstermezken, fiziksel, sözel ve öfke puanları sınıf düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Yapılan araştırmanın sonucuna ve literatür sonuçlarına baktığımızda 9. sınıfta okuyan öğrencilerin son sınıftaki öğrencilere göre sosyalleşme düzeylerinin yüksek olmasının nedeni 9. sınıftaki öğrencilerin yeni başlamış oldukları okuldaki kişilerle bir iletişim içinde olmaları olabilir. Aynı şekilde 12. sınıfta okuyan öğrencilerin saldırganlık alt boyutu olan fiziksel saldırganlık düzeylerinin 9. sınıftaki öğrencilere göre yüksek olmasının nedeni de üniversiteye geçiş için sınav stresi ve kaygısı veya sonraki hayatlarında ki gelecek kaygısı yaşamaları olabilir. Çalışmamızdaki sonuçların farklılık göstermesinin, katılımcıların bulunduğu sosyal çevre ve okul ikliminden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çalışmamızda spor lisesi öğrencilerinin aile gelir durumu değişkeninde fiziksel saldırganlık, öfke, saldırganlık düzeyi ölçek toplamı ve sosyalleşme düzeyi ölçek toplamında gruplar arasında anlamlı bir fark bulunurken, düşmanlık ve sözel saldırganlık alt boyutları ile gruplar arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Fiziksel saldırganlık alt boyutunda aile gelir durumu 5001-8000 TL olan öğrencilerin 3001-5000 TL olan öğrencilere, aile gelir durumu 8001 TL ve üstünde olan öğrencilerin 3001-5000 TL olan öğrencilere göre puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Öfke alt boyutunda aile gelir durumu 5001-8000 TL olan öğrencilerin 3000 TL ve altı, 3001-5000 TL ve 8000tl ve üstü olan öğrencilere göre puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Saldırganlık düzeyi ölçek toplam puanlarının aile gelir durumu 5001-8000 TL olan öğrencilerin 3001-5000 TL olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Sosyalleşme düzeyi ölçek toplam puanlarının aile gelir durumu 8001 TL ve üstünde olan öğrencilerin 3001-5000 TL arası olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Yıldız (2015) aile gelir düzeyinin öğrencilerin sosyalleşme düzeylerine anlamlı bir ilişkini olduğunu ifade etmiştir. Gök (2016) ve Çınar (2018) aile gelir durumunun

sosyal yaşantıyı doğrudan etkilediğini ve gelir seviyelerinin yükselmesi ailelerin sosyal yaşantılarını ve yaşam kalitesini arttırdığı için gelir seviyesi ve sosyalleşme düzeyi arasında olumlu yönde bir etkinin söz konusu olduğunu ifade etmektedirler. Bu yönü ile yapılan bu çalışmalar yaptığımız çalışmayı desteklemektedir. Ekonomik durumu yüksek olan bireylerin, ekonomik durumu düşük olan bireyleri aşağılama, hor görme ve kendilerini üstün görme durumlarından kaynaklı saldırganlık davranışları daha yüksek olabilir. Sosyalleşme düzeyinde geliri yüksek olan bireylerin maddi imkânlardan dolayı bir gruba ait olabilme ve arkadaşlık kurmada daha rahat bir şekilde davranabilmelerinden kaynaklı aile geliri düşük olan bireylere göre daha sosyal oldukları söylenebilir.

Spor lisesi öğrencilerinin lisanslı sporcu değişkeninde fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık, sözel saldırganlık alt boyutları ve saldırganlık düzeyi ölçek toplamı ile sosyalleşme düzeyi ölçek toplam puanlarında gruplar arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Literatürde benzer ve farklı sonuçlar elde eden araştırmalar bulunmaktadır. Kabak (2009), “*Ergenlerde spora katılımın saldırgan davranışlar üzerine etkilerinin incelenmesi*” adlı çalışmasında, şahısların lisanslı sporcu olup olmamasına göre saldırganlık puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Benzer şekilde Ağkurt (2018) yaptığı araştırmada bireylerin spor yapma durumlarının sosyalleşme düzeylerine anlamlı şekilde farklılık katmadığı sonucu elde etmiştir. Dervent (2007), spor yapma durumunun saldırganlık özelliklerinde değişiklik oluşturmadığını belirlemiştir. Yıldız (2009); “*spor yapan ve spor yapmayan ortaöğretim (öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*” isimli araştırmasından elde ettiği sonuca göre spor yapan ve yapmayan öğrencilerin genel saldırganlık düzeylerinde anlamlı bir farklılık elde edilememiştir. Bu araştırmaların sonuçları çalışmamız ile benzerlik göstermektedir.

Çetinkaya (2018) ise, sporculuk değişkeni ile sosyalleşme düzeyleri arasında anlamlı farklılaşma olduğunu belirlemiş ve lisanslı olan ve spor yapan şahısların sosyalleşme düzeylerinin spor yapmayan şahıslara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çalışmamızdaki sonuçların bu araştırma ile farklılık göstermesinin lisanslı olarak spor yapan bireylerin yaptıkları spor branşının türü, seviyesi, zorluğu, maddi imkân ve gelir durumu, bulunulan çevrenin spor yapmaya uygunluğu, spora verilen önem ve sporun desteklenme seviyesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çalışmamızda spor lisesi öğrencilerinin spor geçmişi değişkeninde öfke alt boyutunda gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Spor geçmişi 1 yıl olan öğrencilerin 3 yıl olan öğrencilere, spor geçmişi 2 yıl olan öğrencilerin 1 yıl, 3 yıl ve 4 yıl olan öğrencilere göre öfke alt boyutu puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Fiziksel saldırganlık, düşmanlık, sözel saldırganlık alt boyutları ve saldırganlık düzeyi ölçek toplamı ile sosyalleşme düzeyi ölçek toplamında gruplar arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Kırkbir (2014), sporcuların spor yapma yılına bağlı olarak genel saldırganlık puanları arasındaki farkın anlamsız olduğunu bulmuştur. Shokoufeh (2014), yüksek lisans çalışmasında spor yaşı artıkça saldırganlık düzeyinin arttığını belirtirken, Shokoufeh (2018) doktora tezi çalışmasında spor yaşının saldırganlık düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık oluşturmadığına dikkat çekmiştir. Araştırmamızdan elde edilen sonuçlar ile bu araştırmaların sonuçları incelendiğinde farklılıkların olduğu göze çarpmaktadır. Bu farkın sebebinin bireylerin çevresel ve kültürel farklılıkları ile yaptıkları spor branşlarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

SONUÇ

Spor lisesi öğrencilerinin yaş değişkeninde fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık, sözel saldırganlık alt boyutları ve saldırganlık düzeyi ölçek toplamı ile sosyalleşme düzeyi ölçek toplamında yaş grupları arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir.

Spor lisesi öğrencilerinin cinsiyet değişkeninde sosyalleşme düzeyi ölçek toplamında kadınlar lehine anlamlı bir fark bulunurken, fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık, sözel saldırganlık alt boyutları ve saldırganlık düzeyi ölçek toplamında gruplar arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir.

Spor lisesi öğrencilerinin spor türü değişkeninde fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık, sözel saldırganlık alt boyutları ve saldırganlık düzeyi ölçek toplamı ile sosyalleşme düzeyi ölçek toplamında gruplar arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir.

Spor lisesi öğrencilerinin sınıf değişkeninde fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık, sözel saldırganlık alt boyutları ve saldırganlık düzeyi ölçek toplamı ile sosyalleşme düzeyi ölçek toplam puanlarında gruplar arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir.

Spor lisesi öğrencilerinin aile gelir durumu değişkeninde fiziksel saldırganlık, öfke, saldırganlık düzeyi ölçek toplamı ve sosyalleşme düzeyi ölçek toplamında gruplar arasında anlamlı bir fark bulunurken, düşmanlık ve sözel saldırganlık alt boyutlarında gruplar arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir.

Spor lisesi öğrencilerinin lisanslı sporcu değişkeninde fiziksel saldırganlık alt boyutunda anlamlı bir fark bulunmuştur. Öfke, düşmanlık, sözel saldırganlık alt boyutları ve saldırganlık düzeyi ölçek toplamı ile sosyalleşme düzeyi ölçek toplam puanlarında gruplar arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Kulüplerde lisanslı olarak spor yapan öğrencilerin lisanssız spor yapan öğrencilere göre fiziksel saldırganlık puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Spor lisesi öğrencilerinin spor geçmişi değişkeninde öfke alt boyutunda gruplar arasında anlamlı bir fark bulunurken, fiziksel saldırganlık, düşmanlık, sözel saldırganlık alt boyutları ve saldırganlık düzeyi ölçek toplamı ile sosyalleşme düzeyi ölçek toplamında gruplar arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir.

Sonuç olarak; spor lisesi öğrencilerinin saldırganlık alt boyutları ve saldırganlık toplam puanlarında; yaş, cinsiyet, spor türü ve sınıf kademesi değişkenlerinde gruplar arasında anlamlı bir fark olmadığı, aile gelir durumu değişkeninde fiziksel saldırganlık ve öfke alt boyutları ile saldırganlık toplam puanlarında, lisanslı spor yapma değişkeninde fiziksel saldırganlık alt boyutunda ve spor geçmişi değişkeninde ise öfke alt boyutunda gruplar arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Sosyalleşme düzeyinde; yaş, spor türü, sınıf kademesi, lisanslı spor yapma ve spor geçmişi değişkenlerinde gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmazken, cinsiyet ve aile gelir durumu değişkenlerinde gruplar arasında anlamlı bir fark belirlenmiştir.

Öneriler

Spor lisesi öğrencilerinin saldırganlık ve sosyalleşme düzeylerini belirlemeye yönelik yapılan bu araştırmanın sonucunda şu önerilerde bulunulabilir;

- Farklı çevre ve kültürden bireylerin katılım sağlayacağı daha kapsamlı çalışmaların yapılması,
- Spor salonu olmayan okullara çok amaçlı spor salonların yapılması öğrencilerin daha aktif spor yapmalarına ve dolayısıyla sosyalleşmelerine imkân sağlayabilir,
- Medyanın yapıcı ve saldırganlıktan uzak bir şekilde yayınlar yapması için gerekli adımlar atılabilir ve sporun faydalarının doğru şekilde aktarılmasıyla birlikte bireylerin spora yönelmeleri sağlanabilir,
- Saldırganlık düzeyinin azaltılması için spor yapan bireylere fair-play düşüncesi kazandıracak eğitimler verilebilir,
- Okullarda beden eğitimi ders saatleri artırılarak öğrencilerin spor faaliyetlerine katılımı ve psiko-sosyal yönden gelişimleri sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Acet M. (2001). Futbol Seyircilerini Fanatik ve Saldırgan Olmaya Yöneten Sosyal Faktörler. *(Yayınlanmamış Doktora Tezi)*. Gazi Üniversitesi SBE.
- Acet M. (2006). *Sporda Saldırganlık ve Şiddet*, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Ağkurt E. (2018). Üniversite Öğrencilerinde Spora Katılımın Sosyalleşmeye Etkisi. *(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Fırat Üniversitesi SBE.
- Akıncı Y. A. (2007). Ortaöğretim Kurumlarında, Beden Eğitimi ve Spor Etkinliklerinin Sosyalleşme Süreci ve şahsiyetin Oluşmasında Katkısı. *(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Dumlupınar Üniversitesi SBE.
- Altın M. O. (2017). Amatör Düzeyde Futbol Oynayan Sporcuların Bilişsel Duygu Düzenleme ve Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Maltepe Üniversitesi SBE.
- Aracı, H. (1999). *Okullarda Beden Eğitimi*. Ankara: Bağırın Yayınevi.
- Aslan, D. A. (2001). Cumhuriyet'in Törenselleşmesi: Ulus-Devlet İnşa Sürecinde Milli Bayramlar (1923-1938). *(Yayınlanmamış Doktora Tezi)*. Ankara Üniversitesi TTE.
- Bahtiyar, H., K. U. Can vd. (2017). $\Xi c \gamma \rightarrow \Xi c'$ transition in lattice QCD. *Physics Letters B*, Sayı 772, 121-126.
- Baron, R. A. ve P. A. Bell (1977). Sexual Arousal and Aggression by Males: Effects of Type of Erotic Stimuli and Prior Provocation. *Journal of Personality and Social Psychology*, Cilt 35, Sayı 2, 79.
- Bayram M. (2019). Aka St. Geçit Sm. Şebin K.İslam'da Sporun Önemi ve Ahlakı, *İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 5, Sayı 1, 207-224.
- Bayram Y. (2012). Spor Yapan ve Yapmayan 14-18 Yaş Grubu Öğrencilerin Saldırganlık Tutumlarının İncelenmesi. *(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Dumlupınar Üniversitesi SBE.
- Berk, EL. (2013). *Çocuk Gelişimi*. Dönmez A. (çev.). Ankara: İmge Kitapevi Yayınları.

- Birinci, R. (2019). Spor Yapan ve Yapmayan Bireylerin Benlik Saygısı Ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. *(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Erzincan Binali Yıldırım SBE.
- Cambridge Dictionary, Sport. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/sport> (Erişim Tarihi:09.05.2023)
- Can, Ö. (2016). Nursing Students' Tendency To Aggression and Relevant Factors. *Journal of Psychiatric Nursing/Psikiyatri Hemşireleri Derneği*, Cilt 7, Sayı 2.
- Dalbudak, İ. (2019). 18- 20 Yaş Arası Spor Yapan ve Yapmayan B2 ve B3 Görme Engelli Bireylerin Duygusal Zekâ ve Saldırganlık Düzeyleri Bakımından İncelenmesi. *(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi SBE.
- Demirel, Ö. ve Z. Kaya (2007). *Eğitim Bilimlerine Giriş*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Dervent, F. (2007). Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri Ve Sportif Aktivitelere Katılımla İlişkisi. *(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Gazi Üniversitesi EBE.
- Desport. <https://en.wiktionary.org/wiki/desport> (Erişim Tarihi: 09.06.2023).
- Dizman, H. (2003). Anne-Babası İle Yaşayan ve Anne Yoksunu Olan Çocukların Saldırganlık Eğilimlerinin İncelenmesi. *(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara Üniversitesi FBE.
- Durmuş, G. (2015). Gençlerin Tenis Spor Dalımı Seçmelerinde Motivasyonu Etkileyen Unsurlar. *(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Bahçeşehir Üniversitesi EBE.
- Erden, M. (2007). *Eğitim Bilimlerine Giriş*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Erdimez, A. (2016). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Sporla Sosyalleşme Düzeylerinin Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi SBE.
- Eroğlu, S. E. (2009). Saldırganlık Davranışının Boyutları ve İlişkili Olduğu Faktörler: Lise ve Üniversite Öğrencileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 21.

- Gül, G. (2004). Birey Toplum Eğitim ve Öğretmen. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 1, 223-236.
- İmamoglu, G. ve F. Koca (2018). Eski Çağlarda Bazı Görsellerde Hayvanlarla Sportif Mücadelelerin Tasviri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 11, Sayı 61, 1307-9581.
- Kabak, F. (2009). Ergenlerde Spora Katılımın Saldırgan Davranışlar Üzerine Etkilerinin İncelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi SBE.
- Kenyon, GS ve BD. McPherson (1974). Sporun Sosyalleşmesi Çalışmalarına bir Yaklaşım. *Uluslararası Spor Sosyolojisi İncelemesi*, Cilt 9, Sayı 1, 127-139.
- Keskin, C. (2015). Liseler Arası Müsabakalara Katılan Sporcu Öğrencilerin Saldırganlık Durumlarının Araştırılması (Zonguldak-Kozlu Örneği). (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi SBE.
- Korucu, Aytan G. (2010). Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyalleşmelerinde Sporun Etkileri. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi EBE.
- Kurt, T., M. Kılıç vd. (2016). *Türk Spor Tarihi 11. Sınıf*, Ankara: Devlet Kitapları.
- Kuru, E. (2000). *Sporda Psikoloji*. Ankara: Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi.
- Lagerspetz, KM ve P. Engblom (1979). Farklı Kişilik Türlerine Sahip Finlandiyalı Okul Öncesi Çocukların TV Şiddetine Anında Tepkileri. *İskandinav Psikoloji Dergisi*, Cilt 20, Sayı 1, 43-53.
- Mandell Rd. Sport Cultural History. (1984). [https://Books.Google.Com.Tr/Books?Hl=Tr&Lr=&İd=Tdxmyjvhtbuc&Oi=fnd&Pg=Pr7&Dq=Mandell+Rd.+Sport+ Cultural+History&Ots=Weeaeaqcax&Sig=Dhongkheojtrtwuqe1lelww_D28&Redir_ Esc=Y#V=Onepage&Q&F=False](https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=Tdxmyjvhtbuc&oi=fnd&pg=pr7&dq=Mandell+Rd.+Sport+Cultural+History&ots=Weeaeaqcax&sig=Dhongkheojtrtwuqe1lelww_D28&redir_esc=Y#v=onepage&q&f=false) (Erişim Tarihi: 10.08.2023).
- Oda, B. (2014). 11–13 Yaş Grubundaki Spor Yapan ve Yapmayan Öğrencilerin İyimserlik İle Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi SBE.

- Okyaz, B. (2017). 18-24 Yaş Arası Tekvando Ve Yüzme Sporü İle Uğraşan Gençlerin Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi, (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi SBE.
- Öztürk, F. (1998). *Toplumsal Boyutlarıyla Spor*. Ankara: Bağırğan Yayınevi.
- Russell, GW. (2008). *Aggression in the Sports World: A Social Psychological Perspective, Department of Psychology ve Neuroscience*, Canada: University of Lethbridge.
- Saraç, C. (2014). Engellilerde Spor İle Benlik Saygısı ve Sosyalleşme Düzeyi Arasındaki İlişki. (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Niğde Üniversitesi SBE.
- Sarıbaş S. ve G. Babadağ (2015). Temel Eğitimin Temel Sorunları. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*. Cilt 3, Sayı 1, 18-34.
- Saykal, A. (2019). Sporun Sosyalleşme Sürecindeki Rolü (Antalya Büyükşehir Belediyesi Okullar Ligi Örneği). (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Selçuk Üniversitesi SBE.
- Selçuk, E. ve L. Aydos (1998). Ankara Polis Akademisinde Sporcu Olan ve Sporcu Olmayan Öğrencilerin Bazı Kişilik ve Davranış Özelliklerini Araştırılması. *G.Ü. Beden Eğitimi Spor Bilimleri Dergisi*. Cilt 3, Sayı 1, 28-41.
- Shokoufeh, S. (2014). Erzurum’da Farklı Branşlarla İlgilenen Sporcular İle Spor Yapmayan Sedanterlerin Kişilik ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Atatürk Üniversitesi SBE.
- Şahan, H. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Sosyalleşme Sürecinde Spor Aktivitelerinin Rolü. (*Yayınlanmamış Doktora Tezi*). Selçuk Üniversitesi SBE.
- Şahin, H. M. (2003). Sporda şiddet ve saldırganlık,1. Baskı. Ankara, Nobel Akademik Yayınlık.
- Şenyüzlü, E. (2013). Üniversite Öğrencilerinde Spora Katılımın Saldırgan Davranışlar Üzerine Etkilerinin İncelenmesi. (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Dumlupınar Üniversitesi SBE.
- Tiryaki, Ş. (2000). Spor Psikolojisi, Kavramlar, Kuramlar ve Uygulama. Mersin: Eylül Kitap ve Yayınevi.

- Tutkun, E., BÇ. Güner vd. (2010). Takım Sporları ve Bireysel Sporlar Yapan Sporcuların Saldırganlık Düzeylerinin Değerlendirilmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi Journal Of Sports And Performance Researches*, Cilt 1, Sayı 1, 23-29.
- Tutkun, E., BÇ. Güner ve SA. Ağaoğlu (2006). Takım Sporları ve Bireysel Sporlar Yapan Sporcuların Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. *9. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi Bildiri Kitabı*, Muğla, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tuzgöl, M. (2000). Ana-baba Tutumları Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, Cilt 2, Sayı 14, 39-48.
- Türk Dil Kurumu Sözcükleri. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 09.04.2023).
- Uluişik, V. (2015). Spor Yapan ve Yapmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Stres ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi: Burdur İli Örneği. (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi EBE.
- Yalçın, Y. (2009). Spor Tatmininin Sporcuların Stres ve Saldırganlık Düzeyleri Üzerindeki Etkisi: Antrenör Cinsiyetinin Rolünü Belirlemeye Yönelik Antalya İlinde Bir Uygulama. (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Erciyes Üniversitesi SBE.
- Yılan, Y. (2012). İlköğretim Öğrencilerinin Sosyalleşmeleri ve İletişim Becerilerini Geliştirmelerinde Türk Halk Oyunlarının Rolü. (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Gazi Üniversitesi SBE.
- Yıldıran, İ. ve A. Yetim (1996). Ortaöğretimde Beden Eğitimi Dersinin Öncelikli Amaçları Üzerine Bir Araştırma. *Beden Eğitimi Spor Bilimleri Dergisi*, Cilt 1, Sayı 3, 36-43.
- Yılmaz, S. (2013). Spor Yapan ve Yapmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Empatik Eğilimleri İle Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (İstanbul İli Bayrampaşa İlçesi Örneği). (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Yeditepe Üniversitesi SBE.

Zengin, S. (2016). Bireysel, Takım ve Raket Sporları Yapan Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Belirlenmesi. *(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Karadeniz Teknik Üniversitesi EBE.

EKLER

EK-1

ANKET FORMU

Değerli katılımcı, bu çalışma Muş ili spor lisesi öğrencilerinin demografik özelliklerine göre saldırganlık ve sosyalleşme düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Aşağıdaki sorulara vereceğiniz cevaplardan dolayı şimdiden teşekkür ederiz.

1. Yaşınız? () 14 () 15 () 16 () 17 () 18

2. Cinsiyetiniz? () Kadın () Erkek

3. Branşınız nedir?

4. Sınıfınız: () 9.sınıf () 10.sınıf () 11.sınıf () 12.sınıf

5. Ailenizin toplam (anne+baba) aylık geliri ne kadardır?

() 3000 ve altı () 3001-5000 () 5001-8000 () 8001 ve üstü

6. Kulüplerde lisanslı olarak spor yapıyor musunuz? () Evet () Hayır

7. Kaç yıldır Spor yapıyorsunuz? () 1 yıl () 2 yıl () 3 yıl () 4 yıl ve üstü

EK-2

	“SALDIRGANLIK ÖLÇEĞİ” Lütfen aşağıdaki ifadeleri “doğru”, “yanlış” veya “bilmiyorum” olarak işaretleyiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Bazı arkadaşlarım benim öfkeli biri olduğumu söylerler					
2	Gerekirse hakkımı korumak için şiddete başvurabilirim					
3	Birisi bana fazlasıyla iyi davrandığında "acaba benden ne istiyor" diye düşünürüm					
4	İnsanlar benim görüşlerine katılmadıklarında onlarla tartışmaktan kendimi alıkoyamam					
5	Tanımadığım insanlar bana fazla yakın davrandıklarında onlara şüpheyle yaklaşırım					
6	İnsanlar sinirimi bozduklarında kolaylıkla onlar hakkında ne düşündüğümü söyleyebilirim					
7	Zaman zaman insanların arkamdan iş döndürdüğü duygusuna kapılırım					
8	Arkadaşlarımın arkamdan konuştuklarını biliyorum					
9	Bazen olmadık şeylere ortada mantıklı bir neden yokken aniden sinirlenir, tepki veririm					
10	Çoğu insana kıyasla daha sık kavgaya karıştığımı söyleyebilirim					
11	Daha önce, tanıdığım insanları tehdit ettiğim oldu.					
12	Çok çabuk parlar ve hemen sakinleşirim.					
13	Birisi bana sataşırse kolaylıkla onu itip tartaklayabilirim.					
14	İnsanlar sinirimi bozduklarında kolaylıkla onlar hakkında ne düşündüğümü söyleyebilirim.					
15	Zaman zaman kıskançlık beni yiyip bitirir					
16	Bir insana vurmanın mantıklı bir gerekçesi olamayacağını düşünüyorum.					
17	Bazen hayatın bana adaletsiz davrandığını düşünürüm.					
18	Öfkemi kontrol etmekte zorluk çekerim.					
19	Yapmak istediğim bir şey engellendiğinde kızgınlığımı açıkça ortaya koyarım.					
20	Zaman zaman insanların arkamdan güldüğü duygusuna kapılırım.					
21	İnsanlarla sıkça görüş ayrılığına düşerim.					

22	Birisi bana vurursa ben de karşılık veririm.					
23	Bazen kendimi patlamaya hazır bir bomba gibi hissediyorum.					
24	Diğer insanların her zaman çok iyi fırsatlar yakaladıklarını düşünüyorum.					
25	Birisi beni iterse onunla kavgaya tutuşurum.					
26	“Arkadaşlarım”ın arkamdan konuştuklarını biliyorum.					
27	Arkadaşlarım münakaşacı/tartışmayı seven biri olduğumu söylerler.					
28	Bazen olmadık şeylere ortada mantıklı bir neden yokken aniden sinirlenir, tepki veririm.					
29	Çoğu insana kıyasla daha sık kavgaya karıştığımı söyleyebilirim.					

EK-3

	“SOSYALLEŞME ÖLÇEĞİ” Lütfen aşağıdaki ifadeleri “doğru”, “yanlış” veya “bilmiyorum” olarak işaretleyiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Az Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Olabildiğince kalabalıktan uzak kalmayı tercih ederim.					
2	Toplum içerisinde insanlarla iletişim kurmada seçici davranırım.					
3	İnsanlar toplum içerisinde benimle kolayca diyalog kurabilirler					
4	Toplumsal olaylarda genellikle topluma liderlik yaparım.					
5	Her türlü sosyal etkinliklere katılmaktan hoşlanırım.					
6	Toplum içerisinde insanlarla tartışmaktan ziyade insanlara yardım etmeyi tercih ederim.					
7	Toplumsal olaylarda toplumu yönlendirmekte başarılıyım. (Örneğin sönük geçen bir toplantıda yol gösterici rolü).					
8	Yeni tanıştığım insanlarla diyalog kurmaktan çekinirim.					
9	Toplum içerisinde çoğunlukla kendimi yalnız hissederim.					
10	Toplum içerisinde başkaları ile kolaylıkla iletişim kurarım.					
11	Toplum içerisinde başkaları ile kolaylıkla iletişim kurarım.					
12	Toplumsal etkinliklere katılım ile kişisel beceri ve yeteneklerimi keşfedebilir ve ifade edebilirim.					
13	Toplum içerisinde sevdiğim insanlarla birlikte olduğumda keder ve dertlerimi unuturum.					
14	Toplumda insanların özgürce davranmalarına izin verilse toplumun daha iyi olacağı kanısındayım.					
15	Toplumsal kurallara uymayan insanları haklı görmem.					
16	Toplumsal değerlere bağlı bir kişiliğe sahip birisiyim. (gelenek, töre, inançlar)					
17	Toplumsal değerlere aykırı davranan bireylerin davranışları beni rahatsız eder.					
18	Toplumsal uzlaşmayı bozan davranış sahiplerine hoşgörülü davranmam.					
19	Aileyle ilgili kararların alınmasında katkıda bulunurum					
20	Aile büyüklerinin kararlarına her zaman itaat etmekten hoşlanmam					

21	Ailem benim fikir ve davranışlarıma her zaman hoşgörülü davranır.					
22	Ailenizin değer yargıları ile toplumun değer yargıları arasındaki farklılık beni fazla etkilemez.					
23	Ailem arkadaş çevremi belirlemede etkin rol oynar.					
24	İnsanların benim davranışlarımı yargılamaya ya da yönetmeye çalışmasından rahatsız olurum.					
25	Okul farklı kültürdeki insanların tanışmasını ve böylece toplumsal bütünleşmenin etkin faktörüdür					
26	Okul bireyin, toplumsal ve kişisel değerlere saygının benimsenmesinde önemli rol oynar					
27	Toplumsal aktivitelere katılmakta yaş, cinsiyet ve inanç vb ayrım yapmaktan hoşlanmam.					
28	Toplum içerisinde başkalarının ihtiyacı olduğu zaman kendime ters düşse de o davranışı yaparım.					
29	Yeni insanlarla tanışıp sosyal aktiviteler yapmaktan hoşlanırım.					
30	Okul farklı insan grupları arasında toplumsal diyalogun ilk adımıdır					
31	Farklı kültürdeki değer anlayışlarına saygılı davranmayı tercih ederim.					
32	Herkes kültür ve değerlerini özgürce yaşayabilmeli ve ifade edebilmeli					
33	Farklı kültür anlayışları toplumsal barışın temel dinamiğidir.					
34	Bizi diğer kültürlerden farklı kılan değer; farklı kültürlerin barış ve uyum içerisinde yaşamasıdır.					

Ek-4

T.C.
MUŞ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-94414164-605.01-68969144
Konu : Araştırma Uygulama İzni
(İbrahim BALCI)

21.01.2023

MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Genel Sekreterlik)
(Yazı İşleri Müdürlüğü)

İlgi : 06.01.2023 tarihli ve E-51732808-404-78031 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi İbrahim BALCI'nın "**Muş Spor Lisesi Öğrencilerinin Demografik Özelliklerine Göre Saldırganlık ve Sosyalleşme Düzeylerini İncelenmesi**" konulu çalışmasına veri toplamak amacıyla Müdürlüğümüze bağlı **Muş Muş Spor Lisesinde** anket ve ölçüm çalışması uygulama talebi (kişisel bilgiler istemeyecek şekilde) uygun görülmüştür.

Bilgilerinize arz ederim.

Enver KIVANÇ
İl Millî Eğitim Müdürü

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Hükümet Konağı Kat:3 Posta Kodu:49100 Merkez/MUŞ

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Telefon No : 0 (436) 212 35 83

Bilgi için: Bilgisayar İşletmeni MARAZ

E-Posta: meslekiegitim49@meb.gov.tr

Uzman: Bilgisayar İşletmeni

Keşif Adresi : meb@hs01.kep.tr

İnternet Adresi: mus.meb.gov.tr Faks: 4362121988

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evrak.sogut.meb.gov.tr> adresinden 9d2c-8b40-3d30-b6e0-147f koda ile teyit edilebilir.

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU

Toplantı Tarihi: 12.10.2022	Toplantı Sayısı: 10	Karar Sayısı: 41
<p>Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu, Kurul Başkanı Prof. Dr. Ekrem ALMAZ başkanlığında toplanarak aşağıdaki kararları almıştır.</p> <p>KARAR-30: Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'nün 13.09.2022 tarihli ve 62541 sayılı yazısı okundu ve ekleri incelendi.</p> <p>Yapılan incelemeler sonucunda; Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü danışmanlığı Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Zahit KAHRAMAN tarafından yürütülen Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Ana Bilim Dalı 2010207010 numaralı tebli yüksek lisans öğrencisi İbrahim BALCI'nın "Muş İli Spor Lisesi Öğrencilerinin Demografik Özelliklerine Göre Saldırganlık ve Sosyalleşme Düzeylerinin İncelenmesi" konulu tez çalışması Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından uygun görülmüş olup, durumun Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne bildirilmesine,</p> <p style="text-align: center;">Oy birliği ile karar verildi.</p>		
BAŞKAN (e-İmzalıdır) Prof. Dr. Ekrem ALMAZ Kurul Başkanı		
ÜYE (e-İmzalıdır) Doç. Dr. Zekeriya ÇAM Eğitim Fakültesi Öğr. Üyesi	ÜYE (e-İmzalıdır) Doç. Dr. Mehmet SALMAZZEM İslami İlimler Fakültesi Öğr. Üyesi	ÜYE (e-İmzalıdır) Doç. Dr. Bünyamin SARIKAYA Eğitim Fakültesi Öğr. Üyesi
ÜYE (e-İmzalıdır) Doç. Dr. Canan DEMİR YILDIZ Eğitim Fakültesi Öğr. Üyesi	ÜYE (e-İmzalıdır) Doç. Dr. Fuat KORKMAZER SBF Öğr. Üyesi	ÜYE (e-İmzalıdır) Dr. Öğr. Üyesi Necmettin ÇİFTÇİ Sağlık Hizmetleri MYO Öğr. Üyesi
ÜYE (e-İmzalıdır) Dr. Öğr. Üyesi HacıHALKAN SBF Öğr. Üyesi	ÜYE (e-İmzalıdır) Dr. Öğr. Üyesi Atike YILMAZ Spor Bilimleri Fakültesi Öğr. Üyesi	

MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULU DEĞERLENDİRME FORMU

Araştırmanın Başlığı:	"Muş İli Spor Lisesi Öğrencilerinin Demografik Özelliklerine Göre Sakırganlık ve Sosyalleşme Düzeylerinin İncelenmesi" adlı çalışma.
Başvuru Formunun Etik Kurula geldiği tarih:	13.09.2022
Başvuru Formunun Etik Kurulda incelendiği tarih:	12.10.2022
Karar tarihi	12.10.2022

SONUÇ

1.	☒ Kabul
2.	☐ Düzeltme gereklidir: Etik sorun olabilecek sorular/maddeler, süreçler ya da unsurlar bulunmaktadır. Açıklama:
3.	☐ Red Gerekçe, Görüş, Tavsiye ve Açıklamalar:

Başvuru dosyasının incelenmesinde hazır bulunan ve araştırmayla doğrudan veya dolaylı olarak ilişkisi bulunmayan Etik Kurul başkan ve üyelerinin ad soyad ve imzaları.

Başkan
(e-imzalıdır)
Prof. Dr. Ekrem ALMAZ

Üye
(e-imzalıdır)
Doç. Dr. Zekeriya ÇAM

Üye
(e-imzalıdır)
Doç. Dr. Mehmet SALMAZZEM

Üye
(e-imzalıdır)
Doç. Dr. Bünyamin SARIKAYA

Üye
(e-imzalıdır)
Doç. Dr. Canan DEMİR YILDIZ

Üye
(e-imzalıdır)
Doç. Dr. Fust KORKMAZER

Üye
(e-imzalıdır)
Dr. Öğr. Üyesi Necmettin ÇİFTÇİ

Üye
(e-imzalıdır)
Dr. Öğr. Üyesi Halil ALKAN

Üye
(e-imzalıdır)
Dr. Öğr. Üyesi Atike YILMAZ